

**JIHOČESKÁ UNIVERSITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
ÚSTAV ARCHIVNICTVÍ A POMOCNÝCH VĚD HISTORICKÝCH**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**JOSEF JAN SANKOT A JEHO DĚJEPIS MĚSTA TELČE
NA MORAVĚ**

Vedoucí práce: PhDr. Josef Hrdlička, PhD.

Autor Práce: František Štampera

Studijní obor: Archivnictví

Ročník: Třetí

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích

Telč, 16. července 2009

Anotace

František Štambera

Josef Jan Sankot a jeho Dějepis města Telče na Moravě

Bakalářská práce, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Filozofická fakulta,

Ústav archivnictví a pomocných věd historických, České Budějovice.

Úkolem práce je analyzovat spis a představit jeho autora a zasadit je do kontextu doby. Představeny jsou i prameny.

Bakalářská práce je rozdělena do čtyřech kapitol. První kapitola představuje stručně spisek. Druhá se zabývá životem autora. Třetí kapitola je rozčleněna na čtyři podkapitoly. První podkapitola se zabývá prameny, které Sankot použil. Druhá analyzuje dílo paleograficky a mluvnicky. Samotnému rozboru je věnována třetí kapitola. Čtvrtá podkapitola je zaměřená na stručný popis a srovnání konceptu s čistopisem. O využívání a citování díla dalšími autory pojednává závěrečná pátá kapitola.

Závěr a seznam použité literatury je doplněn o Sankotovu fotografii a ukázky ze spisu.

Summary

František Štambera

Josef Jan Sankot and his History of the town Telč in Moravia

The bachelor's essay, University of South Bohemia, Faculty of philosophy, Institute of archival science and auxiliary historical sciences, České Budějovice.

Main goal of the bachelor's essay is to analyze publication and present his author and set them into the context of their era. The sources are presented too.

Bachelor's essay is divided to the four chapters. First chapter presents briefly the publication. Next chapter is describing author's life. Third chapter is subdivided on four subchapters. First subchapter is presenting the sources, which Sankot used. Next one is analyzing the publication paleographically and grammatically. The third subchapter is devoted to the large analysis. Fourth subchapter is oriented on short describing of the concept of publication and comparing him to fair copy of publication. The last fourth chapter is about exploitations and citations of the publication by other authors.

To the epilogue and list of used literature are added Sankot's photo and some pictures from his publication.

Na tomto místě bych rád poděkoval PhDr. Josefu Hrdličkovi, Ph. D. za vedení práce, trpělivé zodpovídání dotazů a koneckonců i inspiraci při hledání tématu. Vděk si však zaslouží i PhDr. Rostislav Smíšek, PhD. a pan Sláma z telčského farního úřadu.

V Telči , dne 16. července 2009

Obsah:

1. Úvod.....	7
2. Obecná charakteristika	10
3. Životopis Josefa Jana Sankota	13
4. Podrobný rozbor díla.....	21
4.1 Prameny	21
4.2 Paleografická a gramatická stránka spisu	23
4.3 Obsah díla	24
4.4 Koncept.....	40
5. „Posmrtný život“ Sankotova díla.....	43
6. Závěr	44
7. Seznam použité literatury a pramenů.....	45
8. Obrazová příloha.....	47

1. Úvod

Spisek „Dějepis města Telče na Moravě“ není nijak zvláště objevným dílem. Nepřináší převratné informace, jež by snad historici, nebo snad lépe řečeno dějepisci, byli přehlédli. Hodnota díla tkví někde jinde. Zajímavé je duchem, v jakém je psán, posláním, které měl nést budoucím, a v neposlední řadě též osobou svého autora, který mu vtiskl onen romantizující vlastenecký a snad až téměř buditelský charakter.

Josef Jan Sankot byl venkovským farářem, jemuž nechyběl zápal pro národní věc. O pozdvihnutí svého kraje se nesnažil výhradně jen slovy. Byl členem mnoha spolků, aktivně se podílel na kulturním i hospodářském životě svého kraje. „Dějepis města Telče“ měl snad dle hesla „Corona finis corpus“ uzavřít jeho celoživotní dílo na poli národním. Historie byla jeho koníčkem, nebyl vědcem, nýbrž zapáleným vlastencem a k tomu ještě příslušníkem duchovního stavu. Obojí se nutně muselo projevit v jeho slovech. Tak se tedy z jeho spisu vynořují fragmenty z děl Palackého jakožto velké autority historických věd Sankotovy doby, moravských historiků Dudíka a Wolného a méně známých autorů z kruhů katolické církve. Vzniká tak zvláštní dílko, které je možná na mnoha místech křečovitě taženo vpřed od úsvitu českých dějin blíže k autorově současnosti. Často v oněch částech vyloženě vidíme autorovu potřebu zužitkovat znalosti nabyté z děl výše zmíněných autorů, nebo naopak přidat důrazu a vážnosti událostem, které Telč zasáhly jenom letmo.

Zcela jasným posláním knihy mělo být zajisté posílení hrdosti na národní dějiny. Sankot k tomu využívá především postav Konstantina a Metoděje. Právě tyto postavy jsou dokonalým zosobněním Sankotova smýšlení. Bratři-věrozvěsti jsou duchovní, na Moravě rozšiřují náboženství, konají vše možné pro obecné dobré a přitom posilují jakoby národní identitu, ať už je to vytvořením písma pro Slované nebo kázáním v národních jazycích. Dalším velikým lákadlem pro takto uvažujícího člověka se zálibou v historii jsou lidové pověsti o tom, že Cyril a Metoděj prošli nejen Telčskem, ale zanechali v kraji kolem Dyje po sobě i množství památek. Tyto domnělé památky probírá a vyjmenovává s až nečekanou pečlivostí. Ve spisu se objevují například i pověsti o křestních studánkách¹ a památných křížích.² Míra fascinace misí soluňských

---

¹ SOKA Jihlava, Josef Jan SANKOT, Dějepis města na Moravě, neinventarizováno, fol. 17.

² Tamtéž, fol. 17-18.

bratrů se projevuje ve spisu v plné šíři a autor zachází tak daleko, že je na několika místech nazývá apoštoly.

Ačkoliv se spis má zabývat už jen podle názvu Telčí, Sankot evidentně považoval za nezbytné uvést čtenáře hlouběji do tématu, proto se nevyhýbá delším výkladům o Velké Moravě a přemyslovském rodu. I toto činí spisek z dnešního pohledu zajímavým. Dílko bychom mohli považovat za jakési zrcadlo, které odráží pohled řadového venkovského faráře s vlasteneckým zápallem na „velké“ dějiny. Vyčíst z něho můžeme, co člověk s takovým buditelským duchem považoval za důležité sdělit svým čtenářům.

I ve vztahu k Telči má tento spisek jistě svou hodnotu, neboť by mohl tvořit jakýsi předěl mezi érou romantizující dějiny, jejichž představitelé interpretují historii spíše v zájmu „národní věci“, a érou pozitivismu, kdy se pozornost badatelů upírá v daleko větší míře k faktům, která jsou přednesena ve vyčerpávajícím rozsahu. V historickém spisování o Telči bychom do éry buditelů mohli zařadit Jana Kypta a Josefa Olivu. Pozitivismus na druhé straně reprezentují Jan Beringer, Jaroslav Janoušek a především Jan Tiray. Sankot využívá pramenů mnohem více než Kypta s Olivou, nicméně jeho rétorika nese stigmata romantismu spolu s duchem obrozenců. Dokonce i na pomyslné časové přímce by stál mezi oběma érami.

V své bakalářské práci jsem si předsevzal představit nejen toto opomenuté dílo, nýbrž i jeho autora. Považuji to za nutné pro správnou interpretaci a pochopení i těch nejmenších nuancí v textu. Jen pokud víme, jaký život vedl, kde studoval, když známe rozsah jeho působení ve veřejném životě, můžeme se pokusit takto nepřímou zrekonstruovat svět a dobu, ve které žil, a získaný obrázek pak využít při rozboru textu. Neméně důležitá pro správnější hodnocení a analýzu díla je komparace s podobnými pracemi, jež se týkají Telče. Ty nejenže velmi pomohou při odhalování nepřesností, či přímých fabulací, ale především podkryjí zdroje, ze kterých autor informace čerpal. Prameny a publikace, které byly využity při sepisování, samy o sobě mohou leccos napovědět o autorovi, jeho intelektuálním světě, nadšení pro práci atd. Pokud jsme tedy obeznámeni s tímto mikrosvětlem a osobní historií autora, celkem jasně budeme nasměrování k vypátrání motivu k sepsání takovéto knihy.

Dalším vhodným vodítkem může být reflexe Sankotovy osoby a jeho spisování v dílech jiných autorů. Ohlasy Sankotových současníků a nástupců budou velmi užitečné pro rozkrytí jakéhosi posmrtného života „Dějepis města Telče“, jeho autora a hodnotu pro generaci zastánců pozitivismu.

Ve své bakalářské práci se budu snažit prokázat, že přes jisté vady na kráse má dílo stále svoji hodnotu pro badatele orientované na historii Telče.

2. Obecná charakteristika díla

Je nesmírně obtížné určit přesnou dobu, kdy začal Sankot tvořit toto své dílo. Jistým vodítkem však může být literatura, ze které čerpal. Nejnovějším citovaným zdrojem informací byli první dvě čísla Sborníku velehradského,¹ přičemž druhé číslo vyšlo v roce 1881. Odkazy na něj se objevují jak v čistopisu, tak v konceptu „Dějepis města Telče“ a nezdá se, že by byly tyto citace doplňovány v pozdější době, protože jsou nenásilně zasazeny v plynulém textu. O připravovaném dějepisném spisu o historii Telče nenalzáme zprávu ani ve farní kronice,² předpokládejme tedy, že dílo začal psát nejdříve někdy během roku 1881. Sankotova životní pouť skončila 11. července 1882, svůj spis tedy tvořil přibližně v letech 1881-1882. Josef Rampula³ navíc v životopise Sankota, který sestavil, píše o jeho zhoršujícím se zdravotním stavu. Dokonce i sám Sankot si na stránkách konceptu stěžuje na nemoc a rovněž prosí Boha o zachování zdraví. O jakou nemoc se jednalo, se však nepodařilo z dostupných pramenů zjistit. Možná ani nebyla příčinou jeho smrti, neboť Sankot v konceptu slibuje další a rozšířené vydání svého spisku a to původní bylo, jak se píše ve věnování, určeno na rok 1884.

Rok je zajisté poměrně krátká doba na sepsání uceleného díla, navíc ještě s tak širokým záběrem, jaký si Sankot představoval. Obšírné úvody naprosto převládají v první polovině spisu a kladou si za cíl čtenáři vyložit všechny okolnosti a předchozí události vztahující se k dané problematice. Takto vysoko zvednutou laťku však autor nedokázal a možná ani nechtěl udržet v průběhu celého spisu. Jak postupně pozornost směřuje blíže k autorově současnosti, jsou jeho výklady čím dál více stručnější, v mnohých případech se pak omezují na pouhé převyprávění suchých faktů a postupně ztrácejí onen buditelský zápal, se kterým bere za své i čtivost.

Velice patrné je pak Sankotovo nadšení pro nejstaršími dějiny. V úvodu tedy mluví o keltských obyvatelích Moravy a germánských kmenech než přistoupí k Sámově říši a ke svému oblíbenému tématu, totiž éře Velkomoravské říše a zejména pak období působení Konstantina a Metoděje na jejím území. Vyprávění o misi těchto slovanských věrozvěstů provází velmi podstatnou část spisku. Tady je zcela opomenuto, že dílo má

---

¹ Sborník velehradský 1, Brno 1880; Sborník velehradský 2, Brno 1881.

² Farní kronika Radkov, rukopis uložen na Farnosti Telč.

³ Josef RAMPULA, *Kněží rodáci z Telče*, rukopis uložen na Farnosti Telč, s. 172.

především pojednávat, jak bychom se z názvu mohli domnívat, dějinami města Telče. Kniha sice měla být věnována k výročí vysvěcení chrámu sv. Petra v Brně sv. Metodějem, avšak zmínek o Cyrilu a Metodějovi je na stránkách Dějepisu města Telče tolik, že zdaleka přesahují pouhý pokus o zadostiučinění této dedikaci. Nutno dodat, že nepsaná povinnost zmínit se o soluňských bratrech a brněnském Petrově byla odbyta a vyčerpána kapitolou „Tisícletá památka v Brně“,⁴ cokoliv navíc se zdá být Sankotovou libovůlí učiněnou se zjevným nadšením. Vedle pamětihodností v Brně a Telči jsou překvapivě v textu vyjmenovány i ty na Jihlavsku, Třebíčsku a Jižní Moravě. I Velká Morava a její panovníci si z pochopitelných důvodů vysloužili prostor. Jejich rivalita a soupeření s východofranskými králi jsou taktéž dostatečným způsobem popsány.

Na statě týkající se Velké Moravy pozvolna a nenásilně navazuje výkladem o počátcích Přemyslovců v čele českého státu. Možná by Sankot knížete Bořivoje a kněžnu Ludmilu pominul stejně jako sv. Václava, o kterém se nezmínil vůbec, kdyby při jejich křtu nesehrál úlohu sv. Metoděj. Absence jakékoliv zmínky o snad nejvýznamnějším českém patronovi je tím podivnější s přihlédnutím ke skutečnosti, jakou pozornost autor věnoval osobě sv. Vojtěcha. I když pravdou je, že podle Sankota při své cestě do Říma sv. Vojtěch Telč navštívil a blízko Studnic mu také měli vděční křesťané postavit kapli. Výkladu o přemyslovských panovnících se ovšem jinak Sankot nevyhýbá. Značná pozornost je tak věnována mocným přemyslovským panovníkům, jakými byli Břetislav či Přemysl Otakar II. Také soupeření moravské větve Přemyslovců s českou je kvalitně podáno. Tento zájem byl způsoben pravděpodobně další pověstí vážící se k Telči. Po ozbrojeném střetu vojsk přemyslovských protivníků v roce 1099, nechal údajně vítěz Ota II. postavit kostel Matky Boží, okolo něhož pak vyrostlo Staré Město. Tento rok pak většina dějepisců zabývající se historií města považuje za počátek Telče.

Nemůžeme však Sankotovi křivdit a v zájmu zachování objektivity je též nutné vyzdvihnout klady jeho práce. Pomineme-li jeho libůstku v legendách, zejména těch spojených s Cyrilem a Metodějem, je chvályhodné, jak nakládal s prameny k dějinám města. Ve druhé polovině svého spisu se v plné míře projevuje jeho znalost telčských městských knih. Tato část velmi dobře pojednává o hospodářských záležitostech města a vnitřních poměrech. U dějepisců jeho ražení a motivace je to věc jen zřídka vídaná. Odkazy na městské knihy a další listiny sice nejsou konkrétní, nicméně přesnost

---

⁴ SOKA Jihlava, Josef Jan SANKOT, *Dějepis města Telče*, fol. 15-17.

informací, které předložil ve své práci Sankot, potvrzují pozdější díla známějších telčských dějepisců. S určitostí můžeme konstatovat, že Sankot se zabýval i písemnostmi města a díky své činnosti v množství různých hospodářských spolicích dokázal velmi obratně pracovat s prameny úřední povahy. Právě těmi, které jeho předchůdci Kypta s Oliva tak nepochopitelně opomíjeli a kterým nevěnoval ani Jan Pavel Bílek jim tolik pozornosti, kolik by si byly dozajista zasloužily.

3. Životopis Josefa Jana Sankota

Než přikročíme k podrobné analýze Sankotova Dějepisu města Telče na Moravě, je velice důležité nahlédnout do jeho života. Sankotova osobnost byla pochopitelně formována okolnostmi, které se nutně musely odrazit nejen v onom „Dějepisu“, nýbrž i v jeho podílu na veřejném životě obecně. Pramenů, v nichž bychom mohli nalézt stopy po jeho životě, bohužel není mnoho. Neocenitelnou službu však badatelům prokázal Josef Rampula. Sám byv farářem, pokusil se sestavit stručné životopisy kněžích pocházejících z Telče, popř. zde působících.

Patnáctého dne měsíce února 1825 se narodil manželům Josefovi a Rosalii Sankotovým synek, kterému dali po tatínkovi jméno Josef. Žili tenkrát v Telči na Starém Městě v domku s číslem popisným 23. Oba rodiče pocházeli přímo z Telče. Otec vydělával na živobytí coby mistr kolářský. Matka Rosalie byla dívčím jménem Hustáková, byla tedy pravděpodobně dobře zajištěná. Pocházela totiž z tradiční telčské statkářské rodiny a dá se tedy s úspěchem předpokládat, že rodiče na věnu nešetřili. O ekonomické situaci rodiny dobře vypovídá i fakt, že si mohli dovolit poslat syna na studium do jihlavského gymnázia. C. K. normální školu však navštěvoval v Telči během let 1832-1837, zde byl důležitou osobou ředitel školy Ignác Šašecí. Tento katecheta pomáhal nasměrovat mladého Josefa na dráhu duchovního tím, že ho přímo připravoval, podle Rampulových slov, do latinských škol. Zda si kněžské „povolání“ zvolil Sankot sám, či zda následoval přání rodičů, žel nevíme, jelikož v dostupných pramenech se s tím papíru neshodl. Do gymnázia v Jihlavě nastoupil Sankot jako třináctiletý v roce 1838 a ukončil ho ve školním roce 1842/43. Následujícího roku počal studovat rétoriku, logiku a fyziku na koleji piaristů v Mikulově. Již zde se nepochybně projevil jeho zájem o historii, především tu raně středověkou, neboť i v samotném „Dějepisu“ neúnavně líčí tamní místa údajně se vztahující k působení věrozvěstů Konstantina a Metoděje. Záhy se však přesunul do Brna, kde vstoupil do řádu sv. Františka u Minoritů. Z občana Josefa Sankota se tedy stal bratr Ildelfons a rok zde konal noviciát. Jeho záliba v historii přežívá i během pobytu v této moravské metropoli. Důkazem toho budiž opět úsek textu, kterýžto se zabíral historií onoho města.¹ Během léta 1848 vystoupil z řádu a věnoval se v témže městě studiu bohosloví.

---

¹ SOKA Jihlava, Josef Jan SANKOT, *Dějepis města*, fol. 15-17.

Vytouženého kněžského vysvěcení se Josef Sankot dočkal 25. 7. 1851. Primici slavil už v Telči, dělo se tak v neděli 10. srpna. Své první kázání věřícím přednesl o dva týdny později v Radkově během pouti sv. Bartoloměje. Je paradoxní, že jeho první i poslední kázání bylo právě tam. Ačkoliv v Radkově působil téměř 19 let, nebyla jeho cesta sem tak přímočará, jak by se mohlo podle předchozí věty zdát. Dne 25. září 1851 totiž nastupuje jako kaplan do Blanska. To v tu dobu neprožívalo právě šťastné časy, jeho obyvatele kosila cholera, což vyžadovalo množství práce s pohřby a zaopatřováním. Sankot vedle toho rovněž vypomáhal jako duchovní v okolí, především pak na poutních místech ve Křtinách a Sloupě. V Blansku zůstal téměř rok a půl, než nastoupil 9. 3. 1853 na výpomoc do Radiměře. Tam však setrval pouhé tři měsíce a již 9. 6. se stává kaplanem v Kunštátě. Jindy poklidnou moravskou obec však potkalo i neštěstí v podobě epidemie cholery a tyfu. Nejhorší období si prožili obyvatelé od srpna do prosince roku 1855, kdy tyto choroby řádily nejzuřivěji. Pochopitelně to stejně jako tehdy v Blansku znamenalo pro kaplana spoustu práce. Jeho činnost se v krajích, kde působil, neomezovala výhradně jen na záležitosti spojené s církví. Sankot se zcela v duchu myšlenek tzv. národního obrození zasazoval o „*kulturní a hospodářské povznesení národa*“.² Právě díky jeho iniciativě byla v Kunštátě na jaře 1862 založena Hospodářská společnost. Stejně si počínal také později v Radkově, kde byl jejím zakladatelem i jednatelem. V obdobné telčské společnosti se samo sebou angažoval také. Neopomněl se tom neskromně zmínit v konceptu svého Dějepis města Telče na Moravě.³ Na jeho popud byla společností ustavena komise pro zřízení rolnické školy. Sám se stal jejím jednatelem i zpravodajem a k jistině základního jmění školy věnoval 100 výtisků svého dílka „*Pomníky tisícileté památky v národu našem*“,⁴ z čehož museli mít rolníci nepochybně upřímnou radost.

V létě 1863 se jeho životní cesta opět stočila zpět do Radkova. Tam nastoupil jako lokální dne 11. července. Jeho ctižádosti se zřejmě tento titul příliš nezamlouval (i ve farní kronice pojmenovává svoji funkci „administrátor“⁵), proto usiloval, aby byl pro

---

² Josef RAMPULA, *Kněží rodáci z Telče*, s. 170.

³ SOkA Jihlava, Josef Jan Sankot, *Dějepis města Telče na Moravě (koncept)*, fol. 68.

⁴ Josef Jan SANKOT, *Pomníky tisícileté památky v národu našem*, Brno 1863; Moravská orlice 52, 1866.

⁵ Farní kronika Radkov, s. 60.

radkovské „lokálníky“ uznán titul „farář“. To se mu konečně podařilo vymoci od brněnské konzistoře v roce 1867. Farářem byl tedy oficiálně jmenován dekretem brněnského biskupa Antonína Arnošta,⁶ který byl datován k 1. srpnu. Sankot byl na tento svůj čin evidentně pyšný, proto ho doslovně přepsal do farní kroniky,⁷ snad aby jeho nástupci věděli, komu vděčí za tuto blahovůli církevní vrchnosti.

Na jeho působení v telčském regionu je třeba se podívat podrobněji. I to snad pozitivně přispěje ke zdárnému pokusu o sestavení jeho portrétu coby archaického buditele. Sankot byl velmi svědomitý, to ostatně vynikajícím způsobem dokazuje farní kronika, kde vypisuje především záležitosti hospodářského charakteru.

Po svém návratu do Radkova samozřejmě začal zušlechtovat nejdříve faru. Za touto formulací se skrývá například vlastnoruční opravování lavic, oprava varhan „specialistou“ z Kostelního Vydří, dláždění cest ke kostelu a hřbitovu. Podle zápisů ve farní kronice měl Sankot vedle historie i pro život praktičtější koníček, jímž bylo sadařství a zahrádkaření. O tom je badatel neustále přesvědčován už od prvních stránek jím psané farní kroniky. Třeba právě ve svém prvním roce v Radkově nechal vysázet 200 keřů, nechal si navozit dobrou zem a založil zahrádku. Tak tedy vyplnil první rok svého působení.

Následujícího roku navázal na svojí činnost při okrašlování radkovské lokálie. Posvětil například na svátek Nejsvětější Trojice⁸ tři kříže, za což obdržel honorář. Po finanční stránce si tento rok trochu polepšil. Na jeho vlastní žádost mu byl navýšen plat, takže měl „*pro svůj dům jeden zlatý r[akouského]. č[íslo]. denně*“.⁹ Příslušný dekret opět doslovně opsal, proto víme, že se tak stalo 18. února 1864.¹⁰ Objevuje se zde i poznámka o vykonané visitaci z 30. května 1864. Ostatní zápisy z toho roku už jsou opět ryze praktické. Kronice se svěčil se svým trápením se sklepením, modernizací tzv. „černé kuchyně“. Tu si svým naléháním vymohla jeho sestřenice, kterou zaměstnal jako hospodyně. Po těchto všedních záležitostech se odvážil vylíčit průběh visitace a její dohru. Tato církevní revize se totiž po odjezdu telčského děkana proměnila takřka v lidovou slavnost. Sankot sám spočítal, že na jeho dvoře tančilo 35 párů, hrála jim

---

⁶ Antonín Arnošt Schaffgotsche, biskup brněnský v letech 1842-1870.

⁷ Farní kronika Radkov, s. 68-69.

⁸ První neděle po letnicích.

⁹ Farní kronika Radkov, s 62.

¹⁰ Tamtéž.

k tomu dokonce hudba. V následující větě si vtipně pochvaluje, jak má nyní dokonale urovnaný dvůr, což si dokonce nadšeně podtrhl červenou pastelkou. Autor, jenž přečetl všechny Sankotovy zápisy, počal při této poznámce malinko váhat, zda byl kronikář skutečně natolik dobrosrdečný, či zda byl veden ryze ekonomickým úmyslem. Dosti však ironie, pravda je zřejmě taková, že to byl „den převeselý“.¹¹ Sankot dokonce nechal pro své farníky vyvalit sudy piva z vlastního sklepa, rozdávalo se občerstvení a tabák. Sankot pak i střílel z moždíře, který pořídil z peněz darovaných za vysvěcení výše zmíněných křížů. Autor by se nerad pouštěl na tenký led spekulací, celá ta událost však svádí ke konstatování, že Sankot držel v zábavě krok se svými farními ovečkami. Tento krok na tenký led jeví se být tím více neodbytnějším, jak dále poznáváme Sankotovu osobnost a poněkud mírněji řečeno jeho šetrnost. Měl totiž ve zvyku se svěřovat stránkám kroniky i se sebemenším vydáním. Velice patrné je to například na „kauze“ zničeného oplocení z následujícího roku. Musel nechat postavit „plot nový – nové rygle, nové krajiny a kamenní – Všecko za moje peníze! Farníci mi ovšem zdarma dováželi - ale řemeslníci a nádeníci – všem jsem dával stravu, pivo a tabák! (Dvě libry tabáku nestačilo!)“.¹²

Zápis z roku 1865 začíná výkřikem „*In nomine domini!*“,¹³ a pak se hned za tím opět, z dnešního pohledu snad ironicky, věnuje rekonstrukci kuchyně. V podobném duchu jsou i další události. Případ opravy plotu už byl rozebrán výše. Pochopitelně taktéž nesměla chybět zmínka o sadu. Sadařství bylo evidentně Sankotovou láskou a nepochybně ho bral velice vážně. Jezdívával se radit za panskými zahradníky do Dačic i nedaleké Telče a od nich také kupoval odrůdy různých dřevin. Soudě podle zápisů, sad nepovažoval pouze za zdroj finančního přilepšení, jako spíš za zdroj potěšení. Usuzovat tak můžeme především z toho, že při výběru stromů mu záleželo více na kvalitě a rozmanitosti. S plody svojí práce (přesněji svých stromů) dokonce objížděl výstavy a soutěže, v nichž sbíral ocenění, jak se ostatně dozvíme dál.

Rok 1866 uvádí opět větami o své chloubě, kterou rozšířil o ořechové stromy. Dále znovu lamentuje nad finanční situací slovy: „*Od mého přijetí do Radkova až do dneška čítám, že jsem přes půl třetího sta zlatých rak[ouského]. čísla vložil do stavení a*

---

¹¹ Farní kronika Radkov, s. 62.

¹² Tamtéž.

¹³ Tamtéž; přeloženo „*Ve jménu Páně!*“.

do zahrady ve faře Radkovské...“¹⁴ Pak následuje výčet nutných oprav na faře doprovázený závorkami ohraničeným vzdechem „až bude jen peněz!“.¹⁵ Zajímavé je, že podobné stížnosti se zjevují na stránkách kroniky pravidelně před záznamem o vykonané visitaci s připojeným podpisem telčského děkana. Tentokrát se ještě navíc projeví jako loajální občan monarchie: „A mnoho jiného ještě jest k pořízení – ale až po vojně s Prusákem a Vlachem, ve které aby Rakouskou šťastně zvítězilo Bůh ráčíž dáti!“ . Možná se projevil šestý smysl, jelikož válka s „Prusákem“ zasáhla do Sankotova života víc než by mu bylo jistě bývalo milé. Jeden z pruských pluků si totiž na radkovské faře vybudoval štáb. Ubytovali se zde tři prušští důstojníci, štábní lékař a jejich sluhové. Před farou byla dnem i nocí dvojitá stráž. Vedle toho si také velebný pán stěžoval na neustálé návštěvy posílů a kurýrů s rozkazy. Aby neštěstí nebylo málo, Prusové zde napáchali další a finančně bolestnější škody. Jeden „ordonanc“ ve zlosti poničil pažbou své pušky dveře, oficírský kůň zase očesal jabloň v sadu. Nejen on se zachoval jako dobyvatel, důstojníci totiž zase důkladně vyplenili farní zásoby proviantu. Aby bylo zabráněno ztrátě autenticity, bude vhodné nechat promluvit samotného Sankota ze stránek kroniky: „Celé dni musela býti tabule prostřená a pořád dost jíst a dost dobrého! – to bylo útrat a trmácení ještě více! – Sestřenice má dostala za to, že velmi chutně vařiti umí, dva pruské tolary a jeden reušťák rakouský! Bohu chvála, že jsou pryč!“.¹⁶

Tak tedy pocítil venkovský farář na vlastní kůži pro mocnářství tolik nešťastnou vojnu. Válku, která otrásla Rakouskem, jeho mocenským postavením a zřejmě i vírou českých lidí v Rakousko. Dá se předpokládat, že tento rakouský neúspěch jistým způsobem zapůsobil i na Sankota. Vezmeme-li v potaz jeho původní nadšení zmíněné výše, pak je zarážející, že se poté nedopustil žádného hodnocení a už vůbec ne jedovatostí na pruskou stranu. Do mozaiky, kterou se zde nyní pokoušíme poskládat, pak zapadají i jeho pokusy o významnější zapojení se do veřejného života. Následujícího roku po onom pro monarchii tolik smutném „šestašedesátém“ je totiž zvolen v Radkově dne 25. června prvním radním. Ještě dříve toho roku byl přítomen coby volitel za dačický okres u volby do zemského sněmu. Důvěru zde tehdy dostali a do světa politiky byli vrženi pánové Helcelet (zvolen 28. ledna) a Kiánek (zvolen 31. ledna). Jeho společenskou prestiž ještě jistě posílilo přiznání statutu faráře od brněnské

---

¹⁴ Farní kronika Radkov, s. 62.

¹⁵ Tamtéž.

¹⁶ Tamtéž, r. 1866.

konzistoře. Za další důkaz růstu jeho společenské angažovanosti možno považovat působení v hospodářských spolcích, jež mu vyneslo uznání v kraji. Za své záslužné práce byl také jmenován ještě v roce 1867 členem C. K. Moravsko-slezské hospodářské společnosti v Brně. Podle dostupných pramenů můžeme považovat tento rok za zlomový v Sankotově životě. Od té doby je, soudě podle činů zmíněných v dostupných pramenech, daleko horlivějším vlastencem než býval předtím. O jeho národním cítění však nemůžeme pochybovat ani v ranějších letech jeho života. Na svou fotografii, datované k 23. 6. 1857, totiž vepsal: „*Své síly církvi a vlasti. Josef Jan Sankot*“.¹⁷ Tolik tedy události mimo radkovskou faru. Vraťme se opět na chvíli k jemu svěřenému hospodářství. Klasické zmínky o sadu střídají starosti se zaplavením sklepa. V této době se také opět rozproudil spor s urbanovským duchovním správcem o některé pozemky. Otevřel tak znovu téměř tři čtvrtě století starou kauzu, ve které si stejně počínal jeho radkovský předchůdce Kašpar Alois Foltánek, shodou okolností též telčský rodák. Ve farní kronice není vývoj tohoto případu blíže popsán, ani nejsou určeny sporné pozemky, jen ze zápisu v roce 1869 se dozvídáme, že opravu střechu stodoly uhradil „*z peněz, které jsem urbanovskému panu faráři za najaté pole od lidí vybíral*“.¹⁸ Ještě 10. července a znovu 3. září 1871 žádal o přiznání „*26 měr polí ke kostelu náležících*“.¹⁹ Fakt, že 9. července proběhla v Radkově visitace a v zápisu z ní není o sporu ani zmínka, jen svědčí o podpoře telčského děkana Josefa Těšíka.²⁰ Za ostrou formu onoho sporu pak dokonce Sankot obdržel důtklivé pokárání²¹ od svých nadřízených z brněnské konzistoře, což svědčí o neopodstatněnosti nároků. O tom však z pochopitelných důvodů radkovská farní kronika již mlčí.

Na předchozích stranách byl již popsána Sankotova záliba v zahrádkaření. V roce 1870 se tedy rozhodl pochlubit s výsledky své píce a úsilí na hospodářské výstavě v Telči, která se konala 27. září. Zde obdržel druhou cenu, což považoval za úspěch, na který je třeba být hrdý, jelikož první odměnu obdržel telčský hraběcí zahradník, Sankotův přítel a rádce Prokop. V jeho zápisech též čteme o visitaci vykonané telčským

---

¹⁷ Josef RAMPULA, *Kněží rodáci z Telče*, s. 171.

¹⁸ Farní kronika Radkov, rok 1869.

¹⁹ Tamtéž, rok 1871.

²⁰ Josefa Sankota a jeho jmenovce děkana Těšíka evidentně pojilo přátelství, neboť podle radkovské farní kroniky spolu slavívali „Josefa“.

²¹ Josef RAMPULA, *Kněží rodáci z Telče*, s. 171.

děkanem 6. července. Poznámce opět předchází věty o nutných opravách a jiných strastech na hospodářství.

Zápis z roku 1871 je až nezvykle stručný vzhledem k dramatické události, jež se radkové faře stala. Po krátké zmínce o kanonické visitaci z 9. července následuje totiž jen krátká poznámka o tom, že radkovský kostel vyhořel. Toto neštěstí se přihodilo 24. října. Požár úplně zničil střechu kostela a věž. Žár byl tak silný a vytrvalý, že dokonce způsobil roztavení zvonů. Rampula píše, že ještě téhož roku byla pořízena střecha nová na kostel i věž a následujícího roku byly odlity v jihlavské dílně nové zvony.²² Ve farní kronice však čteme, že teprve na jaře 1872 přijel převzít stavbu inženýr ze Znojma. Necelé dva týdny poté navštívila Radkov komise vyslaná dačickým hejtmanstvím. Ta vyčíslila výši oprav na 455 zlatých a 53 krejcarů.²³ O zvonech se zde nedozvíme nic.

Zápisy v kronice jsou od oné katastrofy čím dál více kratší. Ty z posledních let bývají ještě navíc hůře srozumitelné, co se týče sdělení v nich. Rovněž v nich schází Sankotova příslovečná agilnost a energičnost. Snad tedy stál v pozadí toho všeho jeho zhoršující se zdravotní stav. Rampula píše, že Sankot „*poslední léta stále churavěl*“.²⁴ Prosby²⁵ o zachování zdraví nalézáme koneckonců i při pročitání konceptu „Dějepis města Telče“, v čistopise už však scházejí, patrně tedy odrážejí autorovo aktuální rozpoložení v době vzniku konceptu.²⁶ S postupujícím věkem zřejmě většinu své energie využil ke spisování „Dějepis města Telče na Moravě“. Bylo by však omylem předpokládat, že se omezil pouze na něj. Přispíval rovněž svými články do různých novin, časopisů a pochopitelně i církevních sborníků. Vedle článků náboženského charakteru byly z jeho pera čtenářům předkládány i texty zabývající se kulturními a hospodářskými záležitostmi. Životním a snad i zamilovaným tématem však zůstalo působení Konstantina a Metoděje na Moravě a s ním spojené legendy. Letmo se o nich zmiňuje již v „Pomnících tisícileté památky“.²⁷

Farář Josef Jan Sankot se rozžehnal se světem ve svých šestapadesáti letech. Zemřel na den přesně v devatenáctém výročí svého působení na radkovské faře, tedy

---

²² Josef RAMPULA, *Kněží rodáci z Telče*, s. 171.

²³ Farní kronika Radkov, rok 1873.

²⁴ Josef RAMPULA, *Kněží rodáci z Telče*, s. 172.

²⁵ SOKA Jihlava, Josef Jan SANKOT, *Dějepis města Telče na Moravě-koncept*, fol. 64, 80.

²⁶ Dokládá to především první zmínka, neboť věty vůbec nenavazují na předcházející souvětí, ve kterých mluví o školství v Telči.

²⁷ Josef Jan SANKOT, *Pomníky tisícileté památky v národu našem*, Brno 1863, s. 24-25.

11. července 1882. Pohřben byl blízko svého oblíbeného chrámu na hřbitově u Matky Boží v Telči.

4. Podrobný rozbor díla

4.1. Prameny

Než bude přistoupeno k popisu obsahu díla, bude jistě užitečné představit prameny a publikace, z nichž Josef Jan Sankot při koncipování svého spisu vycházel. V případě publikací se jedná o pestrý soubor děl známějších historiků a knih sepsaných lidmi z duchovní sféry.

Základem pochopitelně byl kvalitní slovník. Sankotovým pomocníkem se stal jedenáctidílný Riegerův slovník naučný.¹ Dalším základním kamenem pro budování díla musela být nutně rozsáhlejší syntéza. Jelikož se nacházíme ve druhé polovině dlouhého 19. století, bylo by takřka zločinem, kdyby autor knihy o historii pominul dílo „Otce českého dějepisectví“ Františka Palackého.² Jeho kniha mu zřejmě poskytla základ k raným dějinám českého státu. Dalším známým jménem, které je figuruje na Sankotově seznamu použité literatury, bylo jméno Antonína Bočka. Ten přispěl k úsilí autora „Dějepis města Telče“ hned dvěma pracemi. Prvním dílem byl moravský diplomatář,³ který býval využíván především v pasážích, jež si vzaly za úkol doložit vlastníky Telče, velkou službu rovněž vykonal při doložení transakcí s pozemky připojenými k panství. Druhým byl „Přehled knížat a markrabat moravských“.⁴ Zemskými dějinami se zabývá i Emanuel Tonner ve svém „Vypravování dějin domácích“,⁵ ovšem on pochopitelně není citovaný v takové míře jako Palacký. Nejhojnější jsou však odkazy na práce Bedy Dudíka⁶ a Gregora Wolného,⁷ bez nich se

---

¹ Kol., *Slovník naučný*, Praha 1859-1874.

² František PALACKÝ, *Dějiny národu českého w Čechách a w Moravě. Dílu I., Částka 1. Od prwowěkosti až do roku 1125*, Praha 1848.

³ Antonín BOČEK, *Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae I-IV*, Olomouc a Brno 1836-50.

⁴ Týž, *Přehled Knížat a Markrabat i jiných nejvyšších důstojníků zemských v markrabství moravském*, Brno 1850.

⁵ Emanuel TONNER, *Vypravování dějin domácích. Díl I., Od časův nejdávnější až do 1197, to jest do Přemysla Otakara I.*, Praha 1871.

⁶ Beda DUDÍK, *Mährens allgemeine Geschichte*, Brno 1860.

neobejde snad žádná kapitola. Topografií se zabývá i zapomenuté dílo Karla Filipovského.⁸

V úvodu již byla řeč o Sankotově obdivu k svatým Cyrilovi a Metodějovi. Základem byla opět syntéza⁹ a tentokrát od Jana Bílého, který podobné nadšení pro misi věrozvěstů sdílel. On byl autorem i dalšího díla¹⁰ použitého v „Dějepis“u, to už se plně dotýkalo šířitelů víry ze Soluně. Bylo dokonce vydáno na tisícileté výročí jejich příchodu na Moravu. Inspirativní texty nacházel Sankot i ve dvou ročnících „Sborníku Velehradského“.¹¹

Přímo k dějinám Telče využil Sankot známou knihu učitele místní dívčí školy Jana Kypty¹². Ze starších prací je citován i opis veršovaného díla Josefa Olivy.¹³ Rukopis byl uchováván na telčské faře. Díky přátelství s telčským děkanem Josefem Těšíkem k němu měl Sankot přístup. Dobré vztahy pravděpodobně pěstoval i s rodinou Bílkových, neboť mu byl zapůjčen spis telčského ranhojiče Jana Pavla Bílka.¹⁴ Ten zůstal i pro Sankotovy nástupce jedním z klíčových informačních zdrojů. Jeho dílo je psáno německy a bylo vytvořeno někdy během devadesátých let 18. století.

Sankot však velmi zodpovědně pracoval také s prameny. Pracoval s gruntovnicemi, urbáři, ba i městskými knihami a katastrem. Užíval však i zápisy ze zasedání městské rady i matriky. Většina z nich je dnes uložena v SOkA Jihlava a to přímo ve fondu Archivu města Telče. Tamtéž jsou schraňovány i kronika dívčí školy¹⁵ a jednotlivé listiny, o nichž se Sankot zmínil.

---

⁷ Gregor WOLNÝ, *Kirchliche topographie von Mähren III, Brno 1856; týž, Die Markgrafschaft Mähren. VI. Band, Igaluer Kreis und mährische Enklavuren*, Brno 1842.

⁸ Karel FILIPOVSKÝ, *Zeměpisný nástin hejtmanství Dačického*, Třebíč 1879.

⁹ Jan BÍLÝ, *Dějiny sv. katolické církve*. Brno 1859.

¹⁰ Týž, *Dějiny sv. apoštolů slovanských Cyrilla a Methoda*, Praha 1863.

¹¹ Sborník Velehradský I, Brno 1880; Sborník Velehradský II, Brno 1881.

¹² Jan KYPTA, *Stručný dějepis města a panství Telče*, Brno 1857.

¹³ Josef OLIVA, *Rhythmi patriociti de Teltschii Memorabilibus 1785*, Olomouc 1785.

¹⁴ SOkA Jihlava, Jan Pavel BÍLEK, *Pamětihodnosti z dějin města Telče*, neinventarizováno, stará sign. Rampula Č63.

¹⁵ SOkA Jihlava, *Kronika dívčí školy*, neinventarizováno, stará sign. Rampula Č226.

4.2 Paleografická a gramatická stránka spisu

Než přistoupíme k obsahové analýze díla, zmiňme se krátce o paleografii a jazykové stránce spisu. Text pochází z osmdesátých let 19. století, tudíž je velice dobře čitelný i pro oko naprostého laika. Na papír byly vedeny tahy perem s tmavě modrým až černým inkoustem, který během let vybledl a získal díky zažloutlému papíru hnědý nádech. V konceptu jsou navíc ke korekturním úpravám využity modrá a červená tužka. Modrou jsou značeny změny v pořadí slov ve větách nebo jejich úplné vypuštění. Červená byla určena k zvýraznění vpisků, podtrhávání důležitých jmen a k vyznačení rozčlenění vět do odstavců. Tahy jsou pravidelné a písmo velmi úhledné. Typově bychom ho mohli označit za českou humanistickou kurzívu. Do jednotlivých liter se vůbec nepromítá písařovo studium na německém gymnáziu a zcela postrádá jakoukoliv podobnost s německou kurzívou. Písmo vyhlíží velice moderně a nenese příliš ozdobných tahů, zvláštností je pak křížek ve volném prostoru uvnitř velkého „C“ popřípadě „Č“. Že písař psal volně a nenutil se k nějakým vyšším kaligrafickým výkonům, můžeme vyčíst z porovnání s konceptem. Jediným rozdílem je snad podtrhávání slov, které je v případě čistopisu uskutečněno s pomocí pravítka a v konceptu jsou podtrhávána volněji a v některých případech vlnovkou.

Ohledně úpravy snad jen pouze několik málo slov. Spis je rozčleněn na kapitoly, které tvoří jednotlivé odstavce. Autor nepoužívá volné řádky na jejich rozdělení, začátek odstavce je zvýrazněn klasickým odsazením prvního slova. Na konci každé kapitoly jsou pak v závorce uvedeny citace. Citovaná díla nejsou vypsána plným titulem, nýbrž pouze značkou a číslem, popř. rozsahem stran. Zkratky jsou na konci knihy rozepsány, někdy však trochu volněji a německá vydání díla Gregora Wolného jsou pak přeložena.

Po gramatické stránce obsahuje spis z dnešního pohledu velké množství chyb. Za omluvu by mohl posloužit Sankotovi fakt, že za jeho časů nebyl pravopis zcela ujednocen. Převážné většiny hrubých chyb se dopouštěl ve shodě podmětu s přísudkem, v pořádku však není ani interpunkce. Tento prohřešek proti současné gramatice je obzvláště do očí bijící v případech, kdy autor sestavuje příliš rozvětvená souvětí. Na čárky však zapomíná i při delší výčtech. Další „zločiny“ na spisovné češtině má na svědomí kraj, ve kterém Sankot žil. Neduhem v řeči obyvatel Telčska a snad Vysočiny vůbec bývávalo krácení dlouhých samohlásek.

4.3 Obsah díla

Sankotův spis o Telči začíná jakýmsi všeobecným přehledem. Je tedy popsána zeměpisná poloha Telče. Blíže Sankot představuje panství výčtem vesnic, které náležely k telčské farnosti. Informace o samotném městě nejsou v úvodu nijak obšírné – vyjmenované jsou zde pouze jeho součásti, jednotlivé kostely, „průmysl“ ve městě, úřady, nechybí ani základní informace k zámku.

Po tomto kratičkém úvodu přechází autor k nástinu vývoje osídlení v prostoru Čech a Moravy. Z něho se dozvídáme nepřímo o stěhování národů. Postupně se pak Sankot propracovává i k existenci tzv. Sámovy říše a prvopočátkům Přemyslovců. Sába pak nesprávně pokládá za příslušníka slovanského kmene Veletů.¹⁶ Ve snaze udržet si jistou dávku vědeckosti se Sankot pokouší podepírat svá konstatování odkazy na prameny, proto je v těchto místech zmíněná Fredegarova kronika a též, snad poněkud překvapivě, Zelenohorský rukopis. Z čehož můžeme usuzovat, že Sankot s ním seznámen byl a také evidentně neměl pochybnosti o jeho autentičnosti, když jej neváhal využít coby pramen.

Po stručném vylíčení těchto raných událostí v české kotlině otevírá Sankot své zamilované téma, jímž je rozšiřování křesťanství a s ním spojená cyrilometodějská legenda. Na ní a historii Velké Moravy je pak jakoby naroubován vznik Telče. Svě tvrzení o starobylosti města se pokouší poněkud křečovitě podepřít spekulacemi o vzniku názvu. Naznačuje, že název města Telče mohl najít inspiraci v Bulharsku, které též soluňští bratři procestovali. Tak trochu komická se může zdát teorie, podle které město Telč má své jméno podle bulharského panovníka Telce či jakési bulharské pevnosti.¹⁷ Nicméně abychom Sankotovi nekřivdili, je třeba říci, že poctivě vyjmenoval i další (a nutno říci uvěřitelnější) teorie o vzniku názvu. Rovněž je třeba podotknout, že ve své víře o spjatosti Telče s osobnostmi Cyrila a Metoděje nezůstává osamocen. Podobné domněnky jsou obsaženy i v publikacích Matěje Procházky,¹⁸ Františka

---

¹⁶ SOKA Jihlava, Josef Jan SANKOT, *Dějepis města*, fol. 9.

¹⁷ Tamtéž, fol. 12.

¹⁸ Matěj PROCHÁZKA, *Život sv. Metoděje*, Praha 1885.

Přikryla¹⁹ a Jana Bílého,²⁰ přičemž Bílého Sankot ve své práci na mnoha místech cituje. Mezi regionálními historiky zabývajícími se dějinami Telče však uvedená teorie nenalezla větší ohlas.

V dalších odstavcích již opět Sankot pokračuje v líčení mise Konstantina a Metoděje na Moravě. Při zmínkách o jejich činnosti zcela pochopitelně zmiňuje pověst, že kamenná kazatelna u kostela Matky Boží na Starém Městě byla postavena přímo pro ně. Při pouhém pohledu na její zdobení musíme nutně dojít k závěru, že její vznik můžeme klást nejdříve do 15. století. Jak praví jiní motivací pro její vybudování mohla být údajná návštěva Jana Kapistranského, jenž podle nich měl město navštívit v roce 1451.²¹ Tolik tedy Sankot o počátcích Telče.

Následující kapitola nese název „Kaple Cyrillo-Methodská“, což je matoucí, neboť kaple toho jména v Telči nikdy nestála. Opět se jedná o pokus podpořit teorii o působení Konstantina a Metoděje zde. Autor spisu po úvodním konstatování o starobylosti cyrilo-metodějské kaple vylíčí čtenáři snad veškerá neštěstí, jenž Moravu v průběhu staletí potkaly, aby ten nabyl dojmu, že ona kaple musela být zničena během válek Přemyslovců, popřípadě při vpádu Maďarů, či snad řádění husitů a později Švédů. O této pradávne kapli se nezmiňuje žádný z dalších regionálních historiků. Pravdou zůstává, že kaple byla postavená r. 1652. O tom, jestli stálo něco na jejím místě předtím, není nic známo.

Název kapitoly však nepostihuje její samotný obsah. Sankot v ní totiž píše i o založení kostela Matky Boží, kostela sv. Jana Křtitele v Bílkově a městském špitále v nedalekých Slavonicích. Tím se evidentně snaží obhájit a dále podepřít poněkud vratkou konstrukci o osídlení oblasti kolem Dyje v časech Velké Moravy, což je ovšem v prudkém kontrastu s názory dalších historiků.

Od telčských dějin v další kapitole odbočuje autor k historii svatopetrského chrámu v Brně. Pro tento počín existuje však zřejmý důvod. Jeho dílo mělo být totiž v Brně vydáno na tisícileté výročí vysvěcení tamějšího chrámu, které se údajně vykonal

---

¹⁹ František PŘIKRYL, *Sv. Cyril a Method v upomínkách památek starožitných na Moravě*, Kroměříž 1905.

²⁰ Jan BÍLÝ, *Dějiny sv. apoštolů slovanských*, Praha 1863.

²¹ Jan BERINGER, Jaroslav JANOUŠEK, *Město a panství Telč*, in: Miloš F. Drdácký(ed.), *Dějiny Telče v díle místních historiků*, Semily 2004, s. II-59; Josef RAMPULA, *Pověsti a názory o vzniku a vývoji města Telče*, in: Miloš F. Drdácký (ed.), *Dějiny Telče v díle místních historiků*, Semily 2004, s. III-3.

v roce 884 sám svatý Metoděj. Po zmínce o něm, jeho bratrovi a Velkomoravské říši přistoupil autor v tomto oddíle textu k výčtu nejstarších kostelů na Moravě.

I další kapitoly pojednávající o křesťanských studánkách a památných křížích se neobešly bez zmínek o Konstantinovi a Metodějovi. Podle citací autor vycházel z Dudíkova díla a především z článků uveřejněných ve Sbornících Velehradských.²² Z větší části jsou informace o těchto památkách na oba věrozvěsty převzaty právě z velehradského sborníku, neboť v sobě nezapřou pokusy o tvorbu legend a očividně čerpají z regionálních pověstí.

Do kapitoly o památných křížích je vřazena i stať o prvních Přemyslovcích, avšak i to Sankot vysvětlí, neboť v souvislosti s prvními doloženými příslušníky tohoto rodu se dočítáme o rozmáhajícím se křesťanstvím. Ani zde ovšem Sankota neopustí fascinace dílem Cyrila a Metoděje a posvěcení prvního českého kostela v Levém Hradci připisuje sv. Metodějovi. Ve výkladu o rozšiřující se křesťanské víře v Čechách pochopitelně nemohou chybět zmínky o Bořivojovi, sv. Ludmile a sv. Vojtěchu. O to větším překvapením však zůstává Sankotovo mlčení o snad nejvýznamnějším českém patronovi sv. Václavu. Je velkou záhadou, proč jindy v otázkách legend a nejstarší historie českých zemí tak svědomitý Sankot opominul zmínit právě tuto osobu. Zajisté by se dalo oponovat jakýmsi Sankotovým moravocentrismem, nicméně ani tento argument se nezdá být správným, jelikož ne zcela zanedbatelný prostor ve svém díle věnoval i legendě o sv. Vojtěchu.²³

Od výkladu o počátcích českého státu se autor opět prudce odpoutal k hodnocení mise Konstantina a Metoděje; že se jedná o několik salv superlativů snad netřeba po předchozích řádcích dodávat. I tentokrát lze rozpoznat, ve kterých dílech našel Sankot potřebné informace a inspiraci. V citaci pod kapitolou „Odchod sv. Methoda“²⁴ uvádí sice Dudíka²⁵ i Volného,²⁶ ovšem nejvíce z jejího obsahu vystupuje vliv díla Jan Bílého.²⁷ Právě jeho kniha byla vydána k výročí tisíce let od příchodu Konstantina a Metoděje na Moravu a autor v nich nešetřil chválou nad činností obou bratrů.

---

²² Sborník Velehradský 1, Brno 1880; Sborník Velehradský 2, Brno 1881.

²³ SOKA Jihlava, Josef Jan SANKOT, *Dějiny města*, fol. 20, 21.

²⁴ Tamtéž, fol. 19.

²⁵ Beda DUDÍK, *Mährens allgemeine Geschichte. I. Band, Von den ältesten Zeiten bis zum Jahre 906*, Brno 1860.

²⁶ Gregor WOLNÝ, *Kirchliche topographie von Mähren III*, Brno 1856.

²⁷ Jan BÍLÝ, *Dějiny sv. Apoštolů slovanských Cyrilla a Methoda*, Praha 1863.

Samozřejmě autor nečerpal výhradně ze spisů těchto autorů, nýbrž i z oficiálnějších a výrazně starších děl, čímž mám na mysli především ranější podání legendy o Cyrilu a Metodějovi. Ani v tomto oddílu však nezapomene zahrát na regionální notu a přichází s tvrzením, že telčské děkanství je po brněnském a znojemském nejstarším na Moravě, což je do očí bijící nesmysl.

Vraťme se k legendě o svatém Vojtěchovi. Jeho příběh je převyprávěn v podobném stylu jako životopisy Konstantina a Metoděje výše, Sankot opět nekriticky předkládá fráze vyňaté z oslavných textů. K postavě tohoto českého patrona je připomenuta krajová pověst o založení kostela, jež nese jeho jméno. Pravda je opět jinde, protože kostel sv. Vojtěcha u Telče je o několik století novější než by si býval Sankot přál. Ve svém přesvědčení ovšem tentokrát nezůstává osamocen. Bezpochyby ho inspiroval Jan Pavel Bílek, jenž sice nebyl přímo zastáncem této teorie, ale zaznamenal ji pro budoucí věky. Sám neochvějně věřil, že skutečný vznik Telče sahá až k roku 1099, kdy byl údajně založen chrám Matky Boží na Starém Městě. Dalším, kdo se přiklonil k oné regionální pověsti o svatém Vojtěchu, byl Josef Oliva,²⁸ jenž dokonce svému kladnému náhledu na celou záležitost vtiskl uměleckou podobu formou latinských veršů, které přeložil do češtiny mrákotínský kantor Jeroným Czok. Bílek své dílo²⁹ spisoval během let 1780-90 a Oliva vydal své básně v roce 1785 v Olomouci, tuto teorii tedy zaznamenali ve stejnou dobu a není příliš pravdě podobno, že by se jeden inspiroval dílem toho druhého, což ukazuje téměř jistě na lidové podání příběhu o pouti sv. Vojtěcha krajem kolem Telče. Ke stejnému názoru došel ostatně i Jan Tiray.³⁰

V dalších řádcích autor přesunul svou pozornost zpět k obecnějšímu pojednání o Přemyslovcích. Tento na první pohled nelogický krok má ovšem pro další výklad o historii Telče svůj význam. Podle jedné z domněnek o založení Telče se zde měla odehrát bitva mezi znesvářenými příslušníky přemyslovského rodu. Olomoucký kníže Ota II.³¹ nechal jako poděkování Panně Marii, ke které se obrátil v modlitbách před bojem, postavit kapli blízko bitevního pole u lesa Vlče. Bitva se měla odehrát v roce

---

²⁸ Josef OLIVA, *Rhythmi patriociti de Teltschii Memorabilibus 1785*, Olomouc 1785.

²⁹ SOKA Jihlava, Jan Pavel BÍLEK, *Pamětihodnosti z dějin města Telče*, stará sign. Rampula Č63.

³⁰ Jan TIRAY, *Vlastivěda moravská. Telecký okres*, Brno 1913, s. 98.

³¹ Ota II. Černý (?-1126), moravský kníže.

1099 a poraženým měl být sám český kníže Břetislav II.³² Jistou esenci kritického dějepisceví, jehož náznaků je jinak ve spisu po málu, můžeme najít v řádcích, v nichž Sankot polemizuje s Gregorem Wolným, který ve svých dílech o topografii Moravy psal, že bitvu zde svedli jiní Přemyslovci, totiž Bořivoj II. a Svatopluk. Sankot se nepokouší přímo vyvrátit toto konstatování a tak píše o spojenectvích Bořivoje II. a Břetislava II. na jedné a Oty II. a Svatopluka na straně druhé. Romanticky srovnává Telč s Římem, který je spojován s bratry Romulem a Remem. Osudovou podobnost spatřuje v tom, že dva bratři přinesli do Telče křesťanskou víru a jiní dva bratři zde založili kapli a povýšili dědinu na městys.

Dějepisci píšící o historii Telče v pozdějších letech se však shodují na jméno Oty II. jako vítěze šarvátky u lesa Vlče, v presbyteriu kostela je totiž vsazen do zdi kámen s vytesaným nápisem „*Otto II., marchio moraviae ecclesiae huius fundator 1099*“.³³

Sankot, jak jsme se již zmínili výše, nepovažoval tento rok jako počátek existence Telče, zmínil ho zde pouze v souvislosti s údajným založením kostela Matky Boží. Rok 1099 uznával za další milník v dějinách města, nicméně mu nepřikládal takovou důležitost jako například Jan Pavel Bílek, jehož fascinoval kostel Matky Boží, a který svoje přesvědčení demonstroval nejen slovy, nýbrž i skutky, když připravil roku 1799 velké oslavy na výročí sedmi set let od založení kostela. Podle jeho názoru muselo být město starší a přitom cituje Olivu, který považoval „*Telč Praze souvěkou*“,³⁴ přičemž se Sankot zaklíná frází „*toho též o své váze ponecháváme*“.

Po dohadech o vzniku Telče se pomalu propracováváme ke konkrétnějšímu tématu, a tím je vývoj města a jeho majitelé. Čtenáři je tak zkraje nastíněna Telč na počátku 12. století. Tehdy byla stále ještě majetkem panovníka.

Jako prvního majitele Telče představuje Sankot jistého Bohutu, pozdějšího hraběte z Bíliny. Ten si údajně vydobyl cti a uznání za křížových válek, jichž se zúčastnil jako člen družiny moravského knížete ve znojenském údělu Konráda II., která působila v rámci české výpravy knížete a od roku 1158 též českého krále Vladislava II. Český kontingent vyrazil na svou anabázi v roce 1147. Bohuta byl pro své schopnosti využíván coby vyjednávač. Po návratu z křížového tažení se z Bohuty měl podle

---

³² Břetislav II. (?-1100), český kníže v letech 1092-1100.

³³ Ota II., moravský markrabě, kostela tohoto zakladatel 1099.

³⁴ SOKA Jihlava, Josef Jan SANKOT, *Dějiny města*, fol. 11.

Sankota stát vážený muž , čemuž odpovídal titul hraběte z Bíliny, který mu byl přiznán v roce 1188. V roce 1207 však od něj získává Telč osecký klášter³⁵ cisterciáků. Bohuta byl správcem Biliny na Teplicku, která je od Oseku vzdálena vzdušnou čarou pouhých několik kilometrů, transakce s majetkem na vzdálené Vysočině je tedy více než podivná. Nabízí se tedy možnost, že by se mohlo jednat o nějaký zaniklý městys, který se rozprostíral blíže destinacím obou aktérů této transakce.

Přes veterána cruciát Bohutu z Bíliny se dostáváme k Vítkovcům. Příslušníci toho rodu se v průběhu věků významnou měrou zasloužili o pozvednutí významu a okrášení města. Sankot ve snaze prodat znalosti vyčtené z děl Palackého,³⁶ určitým dílem též Tonnera a blíže nespecifikovaných listin archivu zámeckého pána představuje bohatou historii tohoto rodu. V tomto svém úvodu k výkladu o éře pánů z Hradce na Telči, nás uvádí až do časů zakladatele rodu, jenž nesl jméno Vitigo Ursini a jehož rod sídlil v oblastech kolem Dunaje. Po tomto odbočení autor směřuje k vylíčení založení Nového Města v Telči. Správně pak odhaluje strategické motivy k vybudování hradu, neboť vnitřní město je vlastně ze tří stran obklopeno vodní plochami a přirozeně by tak znesnadňovalo případnému nepříteli dobývání. V souvislosti se založením Nového Města se Sankot zmiňuje o výstavbě kostela sv. Jakuba, který ale roku 1273 vyhořel. Zajímavé, že Sankot ho připisuje řádu sv. Chrodeganga z Mét, o kterémž naopak ostatní telčští dějepisci mlčí.

Majitelé či správci Telče se ve 13. století nedají určit. Lákavě tedy pro místní dějepisce vypadala představa, že Telč s přilehlými osadami náležela řádu templářů. Tuto představu vykreslili všichni. Někteří s nadšením jako Bílek, Kypta a Oliva, jiní skepticky (Beringer, Janoušek, Tiray) a jiní nezaujatě (Rampula). Domněnka má zcela jistě základ v lidovém vyprávění, neboť se traduje, že ve zřícenině nepříteli vzdáleného hradu Šternberka (Štamberka) se nachází poklad templářů. Tento hrad měl být dokonce sídlem rytířů Templu v této oblasti. O pověsti se zmiňuje v plné šíři Kypta.³⁷ Ten ostatně jako učitel na zdejší dívčí škole našel zalíbení v lidovém vyprávění do té míry,

---

³⁵ Antonín BOČEK (ed.), *Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae. Tomus 2. Ab annis 1200-1240*, Olomouc 1839, s. 42-44.

³⁶ František PALACKÝ, *Dějiny národu českého w Čechách a w Moravě. Dílu I., Částka 1. Od prwowěkosti až do roku 1125*, Praha 1848.

³⁷ Jan KYPTA, *Stručný dějepis města a panství Telče*, in: Miloš F. Drdácký (ed.), *Dějiny Telče v díle místních historiků*, Semily 2004, s. I-4.

že některé dokonce přiložil ke svému spisu o dějinách města Telče. Oliva věnoval hradu a templářům celou báseň, kterou odcitoval Rampula³⁸. Zajisté je teorie o působení templářů i s ohledem na mezeru ve výčtu vlastníků Telče atraktivní, žel nemá jakoukoliv oporu v pramenech, přesto i ukončení této trhliny ve 14. století a fakt, že Telč opět přešla k majetku koruny za panování krále Jana Lucemburského, přesně koresponduje se zrušením řádu v roce 1312. Doklady o tom, že Telč skutečně spravovali templáři však chybí.

Sankot nejenže se nevyhýbá těmto romantizujícím domněnkám, nýbrž je s neobvyklou chutí vypisuje se všemi podrobnostmi a okolnostmi. Cítíme v tom velikou touhu vzbudit ve čtenáři pýchu na historii kraje a zejména jeho historický význam. Sankot tak činí ponejvíce v případech, které nemáme možnost dostatečně přesvědčivě doložit v pramenech. Právě tento postup plně uplatňuje v kauze templářských rytířů na Telčsku. Velice podrobně je tak popsán vznik templářů, jakož i johanitů a řádu německých rytířů. Kratší pasáž textu je věnována také samotnému hradu a jeho zničení za husitských válek.

Vojenské záležitosti neopouští Sankot ani v další kapitole, ve které si vzal za úkol vyzdvihnout vliv krále Přemysla Otakara II. na rozkvět měst a jejich opevnování. Seznamuje čtenáře s opevňovací praxí i s pohnutkami pro budování fortifikačních prvků ve městech. Nejenže představil bližší specifikace opevnování jako je šířka příkopu i výška hradeb, ale pokouší se v tomto oddílu textu i o rekonstrukci vzhledu telčského opevnění, což je přinejmenším chvályhodné. S hradebním právem šla obvykle ruku v ruce další udělená privilegia, jež měla město hospodářsky pozvednout. Hospodářská tematika se taktéž zařadila k Sankotovým oblíbeným. V dalších kapitolách se o nich dozvíme více.

Od takového koncepčním úvodu k výkladu vývoje města však Sankot opět odběhl k jiným tématům. Tentokrát mluví o „*zvrhlém rytířstvu světském*“ a nevypráví výhradně o loupeživých rytířích, zabývá se především případem Závíše z Falkenštejna. Není to první případ, kdy se roztrpčuje nad rostoucí mocí šlechty a jejím zneužitím proti králi. Minimálně pro středověk preferuje pevnější styl vládnutí.

Toto intermezzo je přerušeno tématem Telči trochu bližším. V něm píše o špitálských rytířích sv. Ducha de Sassia v Telči. Po pasáži o obecných dějinách řádu, která opět nepatří k nejstručnějším, následuje několik málo řádků o jejich působení

---

³⁸ Josef RAMPULA, *Pověsti a názory*, s. III-10.

v Telči. Rytíři sv. Ducha podle něj nahradili Templáře a vybudovali v Telči špitál. O tomto řádu se v souvislosti s Telčí zmiňuje rovněž Kypta.³⁹ Beringer s Janouškem⁴⁰ si naopak zachovávají méně smělejší postoj. Spojitost s řádem a telčským špitálem považují pouze za pravděpodobnou s ohledem na stáří kostela a v citacích se odkazují na méně spolehlivého Olivu, který čerpal z Bílkova spisu.⁴¹ O tomto špitále dále všichni svorně psali, že královna Eliška Přemyslovna⁴² po odchodu řádu sv. Ducha z Telče založila ve městě ženský klášter. Jejich slova opakuje ve svém spisku i Sankot.⁴³ Toto tvrzení se ovšem pokusil ve své práci vyvrátit Rampula,⁴⁴ jenž se domnívá, že jeptišky z novoříšského kláštera pouze našli v dobách husitských válek v Telči azyl. Podle jeho předchůdců však byla situace úplně jiná, než jak ji Rampula líčí. Totiž, že právě husitské vojsko vyhnalo jeptišky z Telče k novoříšským řeholnicím. Pravda se zdá však býti na straně Rampuly, když zvažíme, že rozlehlý klášter v Nové Říši musel představovat pro husitského velitele Jana Hvězdu mnohem atraktivnější cíl než malý špitál se šesti sestrami v Telči. Jsou-li toto pouze hypotetické otázky, faktem nadále zůstává, že na popisovaném místě špitál skutečně fungoval a byl považován za městský.

Po těchto nejasnostmi zahalených tématech se Sankotovo vyprávění znovu stočilo ke konkrétním a lépe zdokumentovaným událostem. Řeč je o dalších vlastnících Telče. Po zmíněných rytířích templářích se navrací panství králi. Jako úvod k této události Sankot popisuje způsob likvidace onoho mocného a bohatého řádu francouzským králem Filipem IV. ve spojení s papežem Klementem V. Český král se pochopitelně též po vzoru krále Filipa IV. a řady dalších evropských panovníků hbitě zrušením řádu obohatil. Nemusel to být nevyhnutelně příklad Telče. Ta nemusela nikdy opustit širokou náruč českého krále, který jakožto vlastník ji mohl udělovat v léno svým zasloužilým služebníkům, jako tak možná učinil v případě již zmíněného Bohuty.

Jan Lucemburský nepřilíš vhodně hospodařil se statky koruny, tak byla Telč využita coby zástava. Jeho ambiciózní syn a tehdejší markrabě moravský Karel⁴⁵ ji však získal zpět a v roce 1339 ji vyměnil s Oldřichem II. z Rožmberka za strategicky

---

³⁹ Jan KYPTA, *Stručný dějepis*, s. I-24.

⁴⁰ Jan BERINGER, Jaroslav JANOUŠEK, *Město a panství Telč*, s. II-27.

⁴¹ SOKA Jihlava, Jan Pavel BÍLEK, *Pamětihodnosti z dějin města Telče*.

⁴² Eliška Přemyslovna (1292-1330), česká královna.

⁴³ SOKA Jihlava, Josef Jan SANKOT, *Dějiny města*, fol. 38.

⁴⁴ Josef RAMPULA, *Pověsti a názory*, s. III-15.

⁴⁵ Karel IV. (1316-1378), český král.

významnější hrad Bánov. Zde již nemusíme hledat připomínky k Sankotovu vypravování, neboť se jedná o fakta.

Tak se tedy začínají psát dějiny éry pánů z Hradce na telčském panství. Než však budeme na zažloutlých stranách spisku uvedeni do pro Telč velmi šťastných dob Zachariáše z Hradce, nesmí být vynechána pro dějepisce populární záležitost, totiž dělení pánů z růže. I na telčském zámku je jakási alegorická malba zobrazující tuto část rodové historie. Snad aby byl zdůrazněn význam velmožů z tohoto rodu, jsou vyjmenovány i osoby, které přímo spoluvytvářely dějiny českého království. Tak se propracováváme ke skutečně prvním doloženým majitelům a rozšiřitelům telčského panství. Údaje, které zde Sankot uvádí, jsou přesné a netřeba nic uvádět na pravou míru. Snad jen číslování pánů z Hradce je poněkud matoucí. Někdy je počítáno podle pořadí v Telči, jindy podle pořadí v Jindřichově Hradci. Životy a skutky majitelů jsou popsány velice stručně. Čtenář se v nich dozvídá skutečné minimum a oproti jiným historikům byl Sankot více než stručný v nástinu jejich činů.

Stavovsky přece jenom bližší Sankotovi byly záležitosti týkající se církevní organizace v Telči, soudě tak podle rozsahu kapitoly o dvou farách ve městě. V ní se též pustil do vysvětlování práva odúmrtě; toto téma tak tvoří valnou část kapitoly a ukazuje, že dílo mělo být orientováno podobně jako „Pomníky tisícleté národu našemu“ více na laické čtenáře. Tuto teorii naplno potvrzuje i následující kratičká kapitola, která pojednává o zemských deskách, zápisech v nich a jejich úloze.

Jelikož byl Josef Jan Sankot farářem v Radkově, nemohl ve svém dějepisném díle vynechat část, která se týká připojení této vesnice k telčskému panství. Mluví zde však nejen o onom včlenění do majetku pánů z Hradce, ale i předchozích méně zámožných vlastnících.

Po tomto obecnějším a zpočátku velmi romantizujícím výkladem o Telči přistoupil Sankot se vši vervou a zaujetím k popisu hospodářských záležitostí města. Není snad třeba dodávat, že tato část je o poznání suchopárnější než ta, v níž se píše o období raného středověku a především pak o misi Cyrila a Metoděje na Velké Moravě. K vypravování dějin se vrací až samém závěru čistopisu,⁴⁶ když navazuje na své vypravování o pánech z Hradce a jejich působení během husitských válek. Předtím však svou pozornost upřel k věcem jako jsou trhy a další práva, pivovary, mlýny, špitály, zakládání rybníků. Jistou výjimku v tomto úseku spisu tvoří části textu o hradu

---

⁴⁶ SOKA Jihlava, Josef Jan SANKOT, *Dějiny města*, fol. 55-57.

Roštejně⁴⁷ a soše sv. Prokopa,⁴⁸ kterou opět doprovází světcův životopis. S tvrzeními uvedenými v kapitolách o ekonomických záležitostech města není potřeba vůbec polemizovat, mají mocnou oporu v pramenné základně, kterou Sankot očividně velmi dobře prostudoval. Koneckonců na městské knihy se zde neustále odkazuje, i když je přímo nevyjmenovává.

Telč bývá zvaná „moravskými Benátkami“, Sankot tedy v kapitole, která nás přivádí k rozvoji města, hovoří o zakládání a udržování telčských rybníků. Při sestavování textu byly mu jistě velmi nápomocny telčské urbáře. Z nich se dozvěděl o založení dnes již neexistujícího Ostrovského rybníka, který vznikl navezením hlíny na vytvoření hrází. Nejmladším rybníkem v Telči je rybník zvaný Staroměstský. Ten se rozpíná až k místům, kterým obyvatelé odedávna říkají Oslednice. Při zmínce o nich se Sankot snaží znovu dokázat dávné osídlení této oblasti dávnými Slovy. Tentokrát se svoje tvrzení pokouší dokázat sémantickou analýzou. Tvrdí tak, že název Oslednice je odvozen od jména slovanského boha Oslada a v těch místech tedy, dle jeho názoru muselo být místo, kde byla tato doba řeckého boha Dionýsa uctívána. Nutno dodat, že nepřilíš četné archeologické nálezy tuto hypotézu naprosto přesvědčivě vyvracejí. Všeobecně se má za to, že Oslednice vděčí za svůj název spíše faktu, že se v oněch místech popravovalo a mělo to symbolizovat spíše poslední pozemskou cestu odsouzců. Nicméně jako zastánce teorie o praslovanském osídlení se snaží dát své domněnce vědecký rozměr tím, že se odkazuje na Jugmannův slovník naučný.⁴⁹

V oddíle, který následuje po tomto sémantickém zamyšlení, Sankot píše o úloze pánů z Hradce coby ochránců a obránců města.⁵⁰ Vyzdvihuje jejich snahu o rychlé obnovení jádra města, které bylo zničeno požárem v roce 1386. Bohuslužby měly být konány v Novém Městě farářem od Matky Boží, jenž tím vyslyšel prosby obyvatel. Tyto věty potvrzují Kypta⁵¹ i Wolný.⁵² Všichni tři svorně psali, že sám papežský legát Julius Cesarini v roce 1403 povolil sloužení mší v Novém Městě s přenosným oltářem, Toto tvrzení však vyvrátil Beringer s Janouškem⁵³ díky citaci z Palackého,⁵⁴ jíž bylo

⁴⁷ SOKA Jihlava, Josef Jan SANKOT, *Dějiny města*, fol. 44-45.

⁴⁸ Tamtéž, fol 49.

⁴⁹ Josef JUNGSMANN, *Slovník česko-německý I-V*, Praha 1834-39.

⁵⁰ SOKA Jihlava, Josef Jan SANKOT, *Dějiny města*, fol. 44

⁵¹ Jan KYPTA, *Stručný dějepis*, s. I-25.

⁵² Gregor WOLNÝ, *Kirchliche Topographie von Mähren III*, Brno 1856, s. 108.

⁵³ Jan BERINGER, Jaroslav JANOUŠEK, *Město a panství Telč*, s. II-57.

upozorněno na skutečnost, že kardinál dostal pověření k organizaci křížáků v Čechách k boji proti husitům teprve 11. ledna 1431 a samotná listina, která vypovídá o zničeném kostele sv. Jakuba pochází, je datována ke 4. květnu 1443. Nicméně zprávu o katastrofě města z roku 1386, při níž byl zničen kostel sv. Jakuba, potvrzuje i Tiray.⁵⁵

Pak Sankot opět drobně odstupoupl od Telče, aby se pozastavil nad dějinami a vznikem hradu Roštejna. Celá tato část vlastně vypravuje o zcelování pozemků kolem hradu a úloze roštejnského purkrabího v kraji. Blíže o transakcích s pozemky a dědinami píše Jan Tiray⁵⁶ v popisech o dotčených vesnicích. Sankot mluví o purkrabím jako o zcela nezávislém vlastníkovi půdy, nikoliv jako o podřízeném vlastníka telčského panství, jakým ve skutečnosti byl.⁵⁷ Hrad nepatřil však výhradně jen telčským pánům. Vlastnili ho příslušníci nižší šlechty a později i Krajířové z Krajku, od nichž ho později v roce 1580 získal Zachariáš z Hradce. Popsána byla i na Telčsku notoricky známá epizoda spadající do období husitských válek, jejíž se stal hrad aktérem. Ta pojednává o pokusu husitského velitele Jana Hvězdy dobýt Roštejn. Oblíbená pověst praví, že hrad v hlubokých lesích husité vůbec nenašli a odtáhli do Čech před hrozbou početného vojska Menharta z Hradce.⁵⁸ Bílek však ve svých výpiscích tvrdí, že se jim sice podařilo pobořit hradby, ale v dobývání nakonec úspěšní nebyli a Roštejn tak nestihl stejný osud jako domnělý templářský hrad Štamperk, ze kterého zbyly jen ruiny. Toto zopakoval i Sankot,⁵⁹ jenž ostatně hojně čerpal z Bílkova spisu i při jiných příležitostech. K sestavení tohoto oddílu textu rovněž velmi dobře posloužil urbář telčského panství.

Další podstatnou záležitostí pro život města a jeho obyvatel zejména v pozdějších časech je školství. Sankot na tomto místě připomíná jakousi školu, která stála na náměstí v dobách snad ještě před již zmiňovaným požárem, který Telč postihl v roce 1386. Škola měla stát právě hned vedle kostela sv. Jakuba, který byl poničen ohněm nejvíce. V souvislosti s těmito nejasnými počátky šíření vzdělanosti v Telči je

---

⁵⁴ František PALACKÝ, *Dějiny národu českého w Čechách a w Morawě III*, Praha 1872, s. 125, 127.

⁵⁵ Jan TIRAY, *Vlastivěda moravská. Telecký okres*, s. 103.

⁵⁶ Tamtéž.

⁵⁷ Jan KYPTA, *Stručný dějepis*, s. I-30; Jan BERINGER, Jaroslav JANOUŠEK, *Město a panství*, s. II-17.

⁵⁸ Menhart z Hradce (?-1376). Více o něm Josef RAMPULA, *Pověsti a názory*, s. III-21.

⁵⁹ SOKA Jihlava, Josef Jan SANKOT, *Dějiny města*, fol. 45.

jmenován jakýsi varhaník Havel. Farní škola fungovala v oněch časech i podle Tiraye,⁶⁰ avšak o jejích představitelích se v jeho knize nedozvíme nic bližšího. Zůstává tedy otázkou, odkud získal Sankot tuto informaci. První skutečně doloženým správcem školy je až Jakub ze Slavonic. Zmínka o něm pochází z roku 1471. Vznikla tu tedy přibližně stoletá mezera. Pripustit však můžeme, že o osvětu ve městě pečovali sami kněží a zmínka o varhaníkovi Havlovi byla učiněna pravděpodobně jenom díky tomu, že nepocházel ze stavu duchovního. Vyprávění se posléze stočilo i k majetkovým záležitostem správců a zaopatření školy. Mimo farní školu stála ve městě i chlapecká škola, jejíž budova musela ustoupit stavbě jezuitského kostela, jenž byl v roce 1667 vysvěcen biskupem Karlem z Lichtenštejna.⁶¹ Ke stěhování mělo dojít v roce 1663. Beringer s Janouškem šak hovořili o roku 1655 jako o konci farní školy v těchto místech. Faktem zůstává, že vlastní a nové budovy se škola dočkala oficiálně až v roce 1703.

Jezuité sehráli vůbec v Telči velkou úlohu, jejich škola byla později rozšířena na gymnázium. Řád se těšil v Telči značné přízni hraběnky Františky Slavatové z Meggau,⁶² která mu hojně projevovala svoji štědrost. Donátorů však měla jezuitská kolej více, vedle hraběnky můžeme k nejvýznamnějším počítat především měštanskou rodinu Hodovu. Jezuité vyučovali na gymnáziu ještě rok po zrušení řádu, než byl v roce 1774 ustanoven tzv. všeobecný školní řád, který určoval, že latinské školy mají zůstat výhradně v královských městech. Škola byla opět změněna, tentokrát na hlavní školu o třech a později čtyřech třídách. Potřebám školy muselo ustoupit divadlo i kaple. Mimoto působila ve městě i dívčí škola, o ní se však Sankot příliš nerozepsal, pouze své čtenáře odkázal na její kroniku.

O zdravotnictví pojednává jen krátký úsek textu. Jako informační zdroj vykonal opět vynikající službu urbář. Jen velmi málo se zde dozvíme o špitále, který v Telči fungoval téměř od nejstarších dob. I on měl řadu významných podporovatelů. Vedle něho se mohla Telč pochlubit i lékárnou založenou řádem Tovaryšstva Ježíšova.

V další kapitole se autor přiklonil znovu k ekonomickým věcem. Referuje totiž o mlýnech v Telči a přilehlém okolí. Po tomto úseku opět změnil autor kurz zpět k jiným záležitostem, tentokrát duchovním. Autor se rozhovořil o soše sv. Prokopa, která se

---

⁶⁰ Jan TIRAY, *Vlastivěda moravská. Telecký okres*, s. 84.

⁶¹ Tamtéž, s. 128.

⁶² Františka Slavatová roz. z Meggau (?-1676).

často objevuje na fotografiích Telče a návštěvníci ji mohou obdivovat na hrázi Ulického rybníka, odkud se jim též nabídne pohled na zbytky městského opevnění. Čtenáři je ale o ni předloženo pouhých několik řádků. Sankot šetří s výrazy, jenž by měly sochu popsat. Výklad je sice bohatý na informace o životě svatého Prokopa, naproti tomu však chybí jakékoliv zmínky o historii uměleckého díla zdobící Telč. Méně přínosnou kapitolu střídá zajímavější část textu týkající zámeckých zahrad a parku.

Zpět však k hospodářským věcem. Jedním z nejvýnosnějších oborů v českých zemích je a pravděpodobně i bylo vaření a distribuce piva. Je nesmírně zajímavé, jak aktivita v této části „průmyslu“ byla společensky prestižní. Sankot se dokonce nezalekl srovnání právovárečného měšťanů s římskými patricii. V Telči nebyl totiž obyčejný městský pivovar, zde totiž měšťané sami založili jakousi formu společnosti, jež bývá nazývána méně přesně Cech sladovnický nebo lépe Sdružení sladovníků či právovárečníků. Tato společnost byla během času plně soběstačná. Její členové hojně investovali do infrastruktury svého společného podniku. Právovárečníci si tak vybudovali vlastní sklady, mlýn, pivovary a starali se o přísun kvalitní vody a dalších ingrediencí pro produkci zlatavého moku. Členové společnosti bývají také označováni za nákladníky, protože měli nejen právo na podíl ze zisku, nýbrž nesli společně i náklady. Bez zajímavosti určitě nebude ani připomínka, že toto právo bývalo vázáno na daný dům a prodávalo se spolu s ním. Sankot a spolu s ním i Rampula⁶³ hovoří o tom, že těchto nákladníků žilo v Telči 60. O tom, jak se tato společnost chovala prozíravě, svědčí i skutečnost, že si od krále Jana Lucemburského nechala potvrdit mílové právo na výrobu a distribuci piva. Právo se vztahovalo pouze na vnitřní město, čímž byla dokonale zlikvidována možná konkurence na Starém Městě. Tímto byl dokonce znevýhodněn i panský pivovar, který směl dodávat své produkty do krčem vzdálených nejméně jednu míli od vnitřního města. Vznik častých sporů mezi vrchností a právovárečníky se tak zdál neodvratný. Do potyčky s právovárečníky vstoupil i sám Zachariáš za Hradce, který se pokusil umravnit chování tohoto pivovarského „kartelu“ vydáním osmi artikulí⁶⁴ v roce 1587. Na tento čin okamžitě reagoval purkmistr jako představitel nákladníků a přislíbil platit daň ve výši jednoho zlatého z každého mletí

---

⁶³ Josef RAMPULA, *Cech sladovnický*, In: Miloš F. DRDÁCKÝ (ed.), *Dějiny Telče v díle místních historiků*, Semily 2004, s. V-3.

⁶⁴ SOKA Jihlava, *Archiv města Telče*, Listina 29.

sladové várky. Následně pak vydal cech vlastních osm artikulí⁶⁵ upravujících vnitřní chod společnosti.

S předchozím tématem souvisí i další kapitola, v níž se mluví o zásobování města vodou. Měšťané vybudovali vlastní rybník, ze kterého byla přiváděna do města voda. Říkalo se mu Nadymák a sloužil nejen domácnostem, nýbrž i pivovarům. Měšťané však zašli ještě dále a nechali vybudovat jakýsi vodovod. K jeho opatrování byla dokonce vytvořena funkce správce této vodní sítě. O tom, jak byla tato funkce vážená, může napovědět i fakt, který Sankot zmiňuje,⁶⁶ že ke svatební smlouvě jeho dcery přivěsili radní malou pečeť města. Znovu to poukazuje na fakt, že Sankot při přípravě svého díla nepodcenil její heuristickou složku, přestože tak velmi často činili jeho předchůdci.

Nejen k vodní síti upřel autor v této kapitole svou pozornost, nepřehlédl v ní ani kašnu stojící na rynku. Při jejím popisu již nebyl tak stručný jako v případě sochy sv. Prokopa. Nejenže stejně jako v jiných případech poctivě vyložil osud světice, jejíž socha kašnu zdobí, ale popsal i kompozici uměleckého díla zpodobňujícího sv. Markétu. Popis byl obsáhlejší možná i díky tomu, že v kostel sv. Jakuba měl vlastnit ostatky právě této světice.

Jelikož k produkci piva jsou třeba i další ingredience, museli nákladníci založit i hospodářství, kde by se pěstovalo obilí na slad a pochopitelně i chmel. Nutné bylo i vybudování sýpek. O těchto aktivitách sladovníků psal Sankot v další kapitole. Uvnitř města totiž nebyl prostor, kde by se dala pole zřídit, proto sladovníci využili pozemků u Nadymáku. Vše bylo vhodně lokalizováno u sebe. Nedaleko Nadymáku a sladovnického dvora byl navíc ještě kotnovský mlýn. Pochopitelně se však mezi měšťany rozmohlo ze zřejmých příčin i soukromé vlastnictví polností a zemědělství nezůstalo výhradně doménou jejich sousedů ze Starého Města.

Pro růst města byly důležité i hmatatelnější věci než školství a zdravotnická péče, proto se Sankot rozepsal i o cihelnách a vápenicích. Ve větách této kapitoly se odráží snaha prodat za každou cenu informace načerpané o této problematice ze stránek urbáře. I z tohoto důvodu se také dočítáme o tom, kolik se do dvou telčských vápenic dalo narovnat sáhů kamene.

---

⁶⁵ SOKA Jihlava, *Archiv města Telče*, listina č. 30.

⁶⁶ SOKA Jihlava, Josef Jan SANKOT, *Dějepis města*, fol. 51.

Na poněkud méně hodnotnou kapitolu navazuje kvalitnější a významnější text. Po klasicky obšírnějším úvodu se pozvolna autor propracoval k tématům přímo klíčovým pro život města. Těmito navýsost důležitými záležitostmi nemůže být nic menšího než privilegia a práva trhu. Právě ta měla největší účinek na bohatnutí měst a jejich rozkvět. Přispělo k němu určitým dílem i usazování Němců. Za „inspirátora“ německé kolonizace na Moravě považuje Sankot markraběte Vladislava Jindřicha⁶⁷ a tvrdí, že kolem roku 1210 už byla krajina v Podyjí dokonale poněmčená.⁶⁸ Krále Přemysla Otakara II., který bývá obecně považován za původce německé kolonizace pohraničí, naopak Sankot vyzdvihuje pro jeho zásluhy o ustálení městských práv a lepší organizaci správy měst. Při četbě řádků tohoto oddílu jsme seznámeni s tím, kdy a jaké právo Telč obdržela a kdo jí též dané privilegium propůjčil. Bez povšimnutí nejsou ponechány ani výroční trhy. Výčet trhů a práv postihuje období od r. 1335 až k Sankotově současnosti a zdá se dostatečný. Při srovnání s prací Beringera a Janouška⁶⁹ však zjišťujeme, že v Sankotův výklad není zdaleka kompletní. Mlčí například o několikerém potvrzování práv od panovníků. Sankot se však mýlí v počtu výročních trhů. Tvrdí, že městu potvrdil „*markrabě Karel r. 1335 tři výroční trhy*“.⁷⁰ Beringer s Janouškem toto se vši rozhodností vyvracejí, neboť Telč měla až do roku 1436 pouze dva výroční trhy,⁷¹ jeden připadal na den sv. Pavla na víru obrácení⁷² a druhý na pondělí po hodech svatodušních.⁷³ Třetí jarmark byl udělen městu právě až roku 1436⁷⁴ moravským markrabětem Albrechtem⁷⁵ a konal se na sv. Martina.⁷⁶ Trh k Nanebevzetí P. Marie⁷⁷ byl městu přiznán Maxmiliánem II.⁷⁸ v roce 1570;⁷⁹ toto

---

⁶⁷ Vladislav Jindřich (?-1222), moravský markrabě v letech 1192-94 a 1197-1222.

⁶⁸ SOKA Jihlava, Josef Jan SANKOT, *Dějepis města*, fol. 53.

⁶⁹ Jan BERINGER a Jaroslav JANOUŠEK, *Město a panství Telč*, s. II-31-37.

⁷⁰ SOKA Jihlava, Josef Jan SANKOT, *Dějepis města*, fol. 53.

⁷¹ Jan BERINGER, Jaroslav JANOUŠEK, *Město a panství Telč*, s. II-41.

⁷² 25. leden.

⁷³ Svatodušní neděle je sedmá po Velikonocích.

⁷⁴ SOKA Jihlava, *Archiv města Telče*, inv. č. 3.

⁷⁵ Albrecht II. Habsburský (1397-1439), moravský markrabě v letech 1423-1439.

⁷⁶ 10. listopad.

⁷⁷ 15. srpen.

⁷⁸ Maxmilián II. (1527-1576), českým králem od r. 1562.

⁷⁹ SOKA Jihlava, *Archiv města Telče*, listina č. 27.

datum spolu s ním svorně jmenují i Beringer s Janouškem.⁸⁰ Se Sankotem se ovšem rozchází v datu, kdy byl na žádost měšťanů trh přeložen na den Narození P. Marie.⁸¹ Dvojice Beringer-Janoušek správně tvrdí, že se to událo v roce 1589,⁸² zatímco Sankot⁸³ je zastáncem domněnky, že se tak stalo roku 1579. Roku 1650 vzniklo pro Telč právo na pátý výroční trh, v tom už jsou Sankot i dvojice profesorů telčské reálky zajedno.

Poslední kapitolou, jež se dotýká věcí spojených s hospodářstvím, je oddíl „Katastrální trasy města“.⁸⁴ Před zahájením samotného výkladu autor pocítil potřebu vylíčit čtenářům historii sestavování katastrů i jejich nutnost pro zdaňování vlastníků půdy. V počátku svého líčení dějin pozemkových registrů nás zavádí až do antického Řecka, odkud se po proudu času přesouváme přes Josefínský katastr až k Provizornímu katastru z roku 1850. Tento výklad však tvoří pouze polovinu kapitoly, zbylé řádky jsou vyplněny prostým vyjmenováním názvů jednotlivých pozemků náležících k telčské katastrální oblasti.

Od hospodářských témat se poté Sankot nadobro odklonil a svůj zájem přesunul k období husitských válek, jimiž byla Telč stejně jako mnohá jiná města také zasažena. Husité „navštívili“ Telč zcela jistě v roce 1423, spekuluje se však i roce 1419 a 1424.⁸⁵ Sankot si není jist, kdo velel husitům, kteří vtrhli na telčsko, proto jmenuje Žižku a Bzdinka je uveden v závorce. Jako pravděpodobnější se jeví přítomnost Bzdinky, jak byl zván husitský velitel Jan Hvězda z Vícemilic, k čemuž se přiklonil jak Tiray,⁸⁶ tak i Kypta⁸⁷ a dokonce i Beringer s Janouškem.⁸⁸ Bílek⁸⁹ tak ve svém názoru, že husitské vojsko vedl sám Jan Žižka z Trocnova, zůstal osamocen. Ve výkladu následujících událostí zůstává ve světle prací dalších regionálních historiků poměrně přesný. O bitvě

---

⁸⁰ Jan BERINGER, Jaroslav JANOUŠEK, *Město a panství*, s. II-41.

⁸¹ 8. září.

⁸² Jan BERINGER, Jaroslav JANOUŠEK, *Město a panství*, s. II-41; SOKA Jihlava, *Archiv města Telče*, listna č. 31.

⁸³ SOKA Jihlava, Josef Jan SANKOT, *Dějepis města*, fol. 53.

⁸⁴ SOKA Jihlava, Josef Jan SANKOT, *Dějepis města*, fol. 54-55.

⁸⁵ Jan TIRAY, *Vlastivěda moravská. Telecký okres*, s. 103-4.

⁸⁶ Tamtéž.

⁸⁷ Josef KYPTA, *Stručný dějepis*, s. I-5.

⁸⁸ Jan BERINGER, Jaroslav JANOUŠEK, *Město a panství*, s. II-8.

⁸⁹ SOKA Jihlava, Jan Pavel BÍLEK, *Pamětihodnosti z dějin města Telče*.

u Panských Dubenek psal i Tiray.⁹⁰ Sankot se dopustil pouze jediného omylu, zaměnil Bzdinkova soupeře, tím byl nikoliv Jan z Hradce, ale Menhart, kterého doprovázel rytíř Krajíře z Krajku. Jak Tiray tak i Beringer s Janouškem se odkazují na letité dílo Tomáše Pešiny z Čechorodu.⁹¹

Celý čistopis připravovaného Sankotova díla uzavíral životopis Jana Kapistrána.⁹² Hned v úvodu se autor dopustil omylu. Světcovo rodné město Capestrano, neleží v Neapolsku, ale v oblasti Abruzzo ve střední Itálii. Kapistránův životopis se však zdál třeba Tirayovi natolik přesný, že při zmínce o návštěvě tohoto italského kazatele odkazuje⁹³ právě na tuto kapitolu Sankotovy knihy.

4.4 Koncept

Vedle čistopisu obsahuje fascikl se Sankotovým „Dějepisem města Telče na Moravě“ také jeho koncept. Ten je až do jistého momentu téměř zcela totožný s čistopisem. Nové kapitoly jakoby plynule navazují na výklad v čistopisu. Zůstává záhadou, proč nakonec nebyly zahrnuty do finálního rukopisu, který měl být odevzdán tiskárně. Jedna odpověď se však přímo nabízí; Sankotovo úsilí možná v této závěrečné fázi přervala smrt a autor tak již nestihl přepsat všechny nashromážděný materiál. Nasvědčoval by tomu závěr čistopisu. Byla již učiněna zmínka, že poslední kapitolou rukopisu bylo curriculum vitae Jana Kapistrána.⁹⁴ Za to koncept je zakončen mnohem elegantnějším způsobem. Na jeho posledních stranách se totiž nalézají výčet farářů a kněží pocházejících z Telče, který je ještě obohacen o stručné informace o nich. Lze se snad domnívat, že právě nemoc a posléze smrt zabránila Sankotovi zahrnout do svého spisu i další neméně zajímavé kapitoly připravené v konceptu.

V konceptu je obšírněji probírána otázka řemesel, cechů a jiných hospodářských záležitostí. Samostatné kapitoly si tak vysloužily třeba právě řemeslnické cechy, panský pivovar a tiskárna. Bohatší jsou však i části věnované vnitřní správě města, jeho

---

⁹⁰ Jan TIRAY, *Vlastivěda moravská. Telecký okres*, Brno 1913, s. 104.

⁹¹ Tomáš PEŠINA, *Mars moravicus*, Praha 1677.

⁹² Giovanni da Capestrano (1386-1456).

⁹³ Jan TIRAY, *Vlastivěda moravská. Telecký okres*, s. 130.

⁹⁴ SOKA Jihlava, Josef Jan SANKOT, *Dějepis města*, fol. 56-57.

památkám a majitelům panství. Tak jsme tedy více obeznamováni se stopou zanechanou jezuitským řádem v Telči, neboť autor se věnoval i historii jejich chrámu⁹⁵ ve městě, lékárnou, kterou založili, a školou. O záležitostech města je vypravováno v kapitolách o opravě hradeb, vojenských kasárnách, městském soudu a prachárně. Z památek na Telčsku Sankota pravděpodobně nejvíce zaujaly kostely. Usuzovat tak můžeme z množství kapitol jim věnovaných v konceptu. Bližšího představení se dočkaly kostely sv. Anny, Jména Ježíš, Panny Marie na Štěpnici a sv. Jana Nepomuckého. Zmínky byly učiněny i o kaplích Olivetské a Mariacelské. Církevní tematika však těmito kapitolami nebyla uzavřena, jelikož koncept obsahuje i oddíly o nadacích pro telčské kostely, pozemcích patřících děkanství a okresu, který spravovalo. O výctu telčských rodáků duchovního stavu jsem se již zmínil výše. Vedle církevních záležitostí nejsou vynechány ani světské. Několik vět bylo věnováno i významnějším spolkům v Telči (Spolek vojenských vysloužilců, Spolek učitelů, Občanská beseda a Národní stráž).

Do očí bijící chybou byla v čistopisu absence jakýchkoliv zmínek o dalších majitelích Telče.⁹⁶ Toto zarážející opomenutí je však napraveno v konceptu práce. Opět je třeba na tomto místě připomenout, že je dost dobře možné, že se kapitoly mohly ocitnout i v čistopisu, ale neúprosná smrt mohla zhatit jejich přepsání z konceptu. Vždy po stručném představení jednotlivých rodů a způsobu, jakým panství získaly, byly vylíčeny životy jejich nejvýznamnějších osobností, které žily v Telči. Za Slavaty jsou to: choť Jáchyma Oldřicha Slavaty Františka⁹⁷ a jejich synové Ferdinand Vilém⁹⁸ a Jan Jiří Jáchym.⁹⁹ Rod Lichtenštejn-Kastelkorn zastupuje svým curriculum vitae hraběnka Marie Johana.¹⁰⁰ Sankot nemohl jistě bez povšimnutí přejít osobnost Jana Mezouna,¹⁰¹ který se stal dokonce biskupem olomouckým.¹⁰²

Je veliká škoda, že kapitoly připravené v konceptu nebyly zaneseny do čistopisu. Spis by tak působil ucelenějším dojmem. Pojednáním o památkách, významných

---

⁹⁵ Kostel Jména Ježíš ležící na náměstí v těsném sousedství někdejší jezuitské koleje.

⁹⁶ Rody Slavatů, Lichtenštejn-Kastelkorn a Podstatzkých.

⁹⁷ Františka Slavatová, roz. z Meggau (1609?-1676).

⁹⁸ Ferdinand Vilém Slavata (?-1673).

⁹⁹ Jan Jiří Jáchym Slavata (?-1689).

¹⁰⁰ Marie Johana, roz. z Türheimu (?-1796).

¹⁰¹ Jan Mezoun (1542-1578), biskup olomoucký.

¹⁰² 13. února 1576.

rodácích a především majitelích panství by se bylo dílo přiblížilo blíže ke kvalitním pracím z pozdější doby.

5. „Posmrtný život“ díla Josefa Jana Sankota.

S ohledem k mnoha okolnostem je jasné, že Sankotův „Dějepis města Telče na Moravě“ tak trochu zapadl. Jeho autor totiž zemřel dva roky před plánovaným vydáním. Kniha měla být věnována na výročí tisíce let od posvěcení svatopetrského chrámu v Brně, což se mělo slavit v roce 1884, ale Sankot zesnul již v roce 1882. Po jeho smrti spis zdědili Sankotovi příbuzní. Od nich jej získal telčský Muzejní spolek až v roce 1905, jak se dočítáme z inventáře archivu města, který sestavil Josef Rampula. Tudíž z něj nemohli čerpat Beringer s Janouškem pro svou práci o dějinách města a panství Telč. Janoušek zemřel v roce 1897 a Beringer jen na věčnost následoval o čtyři roky později, tudíž nemohli použít Sankotovi dílo ani jako inspiraci. Jeho jméno se tak v jejich práci objevuje jen v souvislosti se správci radkovské lokálie.¹

V telčském Muzejním spolku však aktivně působil Jan Tiray, ten byl dokonce kustodem městského muzea v letech 1902-1919, takže spis od Sankotových pozůstalých získal pro Muzejní spolek právě on. Sankot se na stránkách Tirayovi „Vlastivědy moravské“ objevuje nejen ve spojitosti s radkovskou farou,² ale i v poznámce pod čarou,³ která se váže k výkladu o Janu Kapistránovi a odkazuje na kapitolu, v níž o něm Sankot hovoří. O Sankotově knize se však zmiňuje i v samotném textu⁴ a připomíná i jeho knižní prvotinu.⁵

Sankotův spis nepřehlédli ani Josef Rampula. Jednak sám sestavoval inventář archivu města Telče a pak také pracoval na knize⁶ o kněžích pocházejících z Telče. V jeho publikaci o vzniku Telče⁷ je Sankot jmenován jako zastánce teorie o založení staroměstského kostela Matky Boží v roce 1099. Ocitá se zde ve společnosti kolegů dějepisců Jana Kypty, Jana Pavla Bílka a Aloise Hrudíčky.

---

¹ Jan BERINGER, Jaroslav JANOUŠEK, *Město a Panství Telč*, s. II-51.

² Jan TIRAY, *Vlastivěda moravská. Telecký okres*, s. 285.

³ Tamtéž, s. 130.

⁴ Tamtéž, s. 153.

⁵ Josef Jan SANKOT, *Pomníky tisícileté památky v národu našem*, Brno 1863.

⁶ Josef RAMPULA, *Kněží, rodáci z Telče*.

⁷ Týž, *Pověsti a názory*, s. III-5.

6.Závěr

Josef Jan Sankot bezpochyby byl zajímavou osobností. Osobností, která odrážela veškerou svou činností ducha doby. Celé devatenácté století je érou buditelů, kteří se pokoušeli vzkřísit národ a dodat mu sebevědomí, čemuž výborně posloužila historie.

Angličané mají svého krále Artuše, se kterým je taktéž spojováno mnoho míst na území Velké Británie. Stejně jako v případě Sankota, najde se i za La Manchem mnoho osobností, které převyprávěly artušovské legendy, vzniklé v různých krajích. Nemůžeme se tedy vysmívat Sankotovi, který taktéž shromáždil podobné pověsti vážící se ke kraji a misi jeho „hrdinů“ Konstantina a Metoděje šířících v našich končinách křesťanství. Můžeme namítnout, že v jeho době byl takový přístup v historiografii překonaný, jedním dechem je však třeba připomenout, že neměl mnoho příležitostí sledovat moderní přístupy. Jeho dílo není pouze jakousi prvoplánovou popularizační prací, Sankotovi se podařilo skloubit romantizující přístup s pozitivistickým, neboť spis je charakterický též zodpovědným přístupem k pramenům. Autor se také nevěnoval pouze počátkům českých dějin a městu Telči, ale zachází do mnohem větší hloubky, když se pokouší ukázat rozvoj města a život v něm. Tímto přístupem byl vlastně ve spisování telčských dějin novátorský. Jeho předchůdce Jan Kypta se omezil právě pouze jen na telčské památky a popis historických událostí spjatých s městem. Práce s širším záběrem se objevují až po Sankotově smrti. Když nahlédneme do Sankotova soupisu použité literatury, shovívavost k úvodním kapitolám ještě vzroste, neboť chtěl-li psát o počátcích křesťanství na Moravě, musel nutně vycházet z letitých děl jeho církevních kolegů a jejich vědeckost můžeme velice snad zpochybnit.

Sankotovo dílo není zajisté tak kvalitně zpracované, jak by mohlo být. Vytknout by se mu dalo mnoho věcí, na něž jsem se ostatně snažil ukázat, po jeho prostudování mu však nemůžeme upřít nárok na čestné místo v spiscích o Telči. Dílo má svou hodnotu a stále může inspirovat a vedle toho je též zrcadlem doby a dalším z mnoha dokladů vývoje a směřování lokální historiografie.

7. Seznam použité literatury a pramenů

Prameny:

Josef RAMPULA, Kněží rodáci z Telče, strojopis uložen na Farnosti Telč.

Farní kronika Radkov, rukopis uložen na Farnosti Telč.

SOkA Jihlava, Archiv města Telče.

SOkA Jihlava, Josef Jan SANKOT, Rukopisné poznámky, neinventarizováno, stará sign. Rampula Č5.

SOkA Jihlava, Josef Jan SANKOT, Dějiny města Telče na Moravě, neinventarizováno, stará sign. Rampula Č61.

SOkA Jihlava, Jan Pavel BÍLEK, Pamětihodnosti z dějin města Telče, neinventarizováno stará sign. Rampula Č63.

Literatura:

Anton BAGIN, *Apoštolé Slovanů Cyril a Metoděj a Velká Morava*, Praha 1985.

Marie BLÁHOVÁ, *Historická chronologie*, Praha 2001.

Miloš F. DRDÁCKÝ (ed.), *Dějiny Telče v díle místních historiků*, Semily 2004.

Luděk GALUŠKA, *Slované: doteky předků. O životě na Moravě v 6.-10. století*, Brno 2004.

Ivan HLAVÁČEK, Jaroslav KAŠPAR, Rostislav NOVÝ, *Vademecum pomocných věd historických*, Praha 1997³.

Jan JANÁK, Zdeňka HLEDÍKOVÁ, Jan DOBEŠ, *Dějiny správy v českých zemích od počátků státu po současnost*, Praha 2005.

František HOFFMANN, *Soupis rukopisů Státního okresního archivu v Jihlavě*, Jihlava 2001.

Miloslav HÝSEK, *Literární Morava v letech 1849-1885*, Praha 1911.

Kolektiv autorů, Jubilejní pátá zpráva Muzejního spolku v Telči, Telč 1996.

Kolektiv autorů, *Historický atlas měst České republiky. Svazek č. 10, Telč*, Praha 2001.

Kolektiv autorů, *Telč: Historické město*, Praha 1992.

Kolektiv autorů, *Vlastivěda moravská. Dačicko, Slavonicko, Telčsko*. Brno 2005.

František PALACKÝ, *Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě. Díl první. Od prvověkosti až do roku 1253*, Praha 2004.

Bohumil PAVLŮ, *Sv. Bartoloměj*, Telč 1993.

Jan TIRAY, *Vlastivěda moravská. Telecký okres*, Brno 1913.

Dušan TŘEŠTÍK, *Počátky Přemyslovců*, Praha 1981.

Dušan TŘEŠTÍK, *Vznik Velké Moravy. Moravané, Čechové a střední Evropa v letech 791-871*, Praha 2001

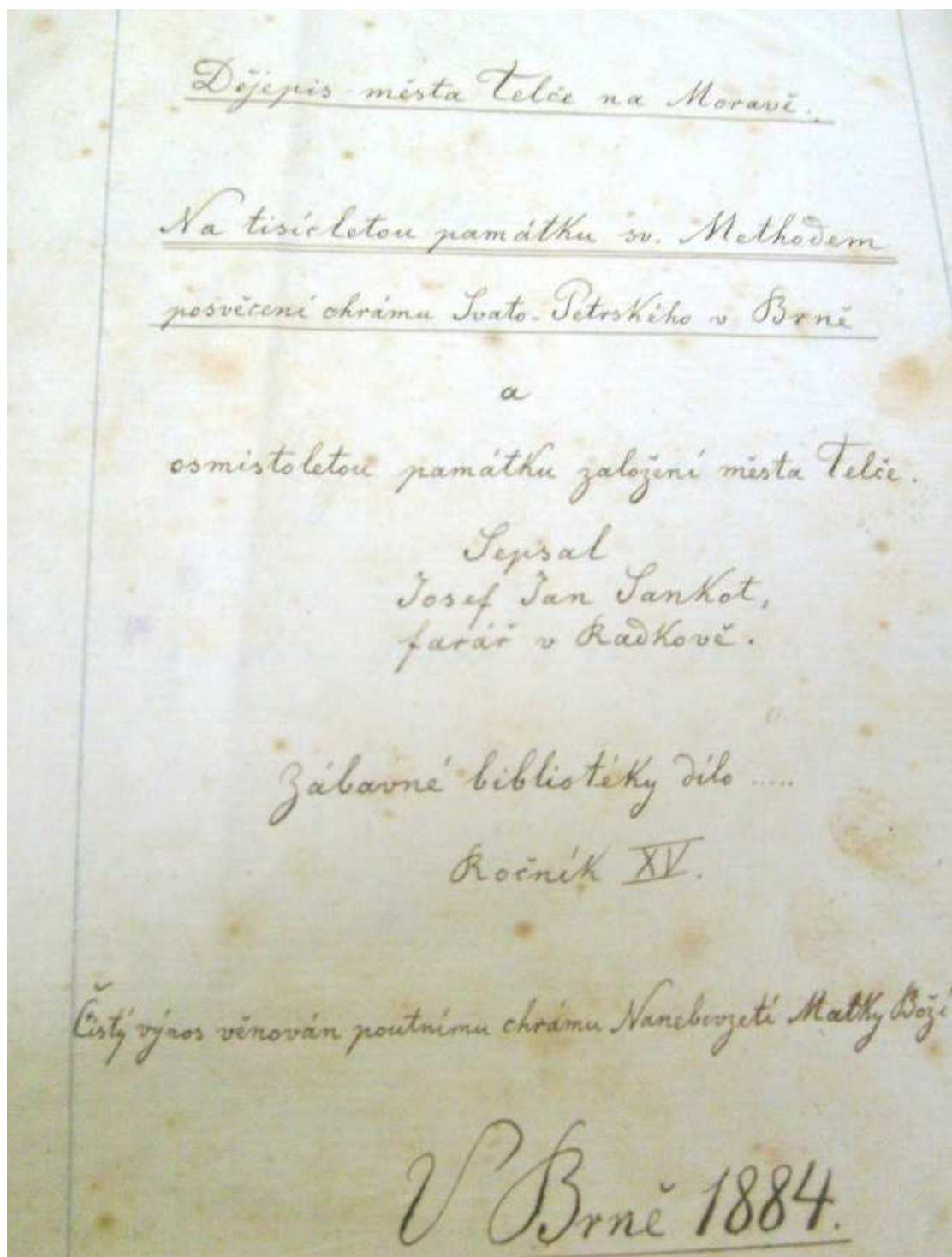
Gregor WOLNÝ, *Kirchliche topographie von Mähren III*, Brno 1856, s. 99.

Gregor WOLNÝ, *Die Markgrafschaft Mähren. VI. Band, Igaluer Kreis und mährische Enklavuren*, Brno 1842, s. 514.

Josef ŽEMLIČKA, *Čechy v době knížecí*, Praha 1997.

8. Obrazová příloha

Obr. 1: Titulní strana díla

Obr. 2: Ukázka z textu

Tisíciletá památka v Bonni.

Ude starého v XI. století v listinách zagnamena něho podání, stal jsi za času Mojmirů, prvního křesťanského knížete na Moravě, chrám Páně na Petrově v Bonni. O chrámu toho vrch a hrad ten jméno Petrov obdržel. Dějepisem úplně stvořeno jest, že sv. Method náš apoštol moravský, na konci života svého L. P. 884 chrám na Petrově ke cti sv. Apoštolů Petra a Pavla slavně posvětil, a přítomnosti Svatopluka i velikého množství lidí. Na oslavu tisícileté památky toho posvěcení, jsi v Bonni seznal biskup Karel, velekněz královská kapitola bonní, velebné duchovenstvo, pak okrašly domu Božího milovní Bonni, celá dieceze i věřící vůbec skla dali milodary; z nichž chrám stolický Svato. Petrský obnoven, a zvýšenou věží důkladně dostavenou, k té tisícileté památce posvěcení svého ozdoben, i ostatky sv. Cyrilla obdařen jest. Zkazyplauu pohromou, která kapitola i chrám potkala, byly bouře křesťanské, protestantismus a dvoje obležení města Bonn v letech 1643 a 1645 nepřátelskými Šveďy. Při prvním obležení obrácen chrám sv. Petra nepřátelskou střílbou ve zboroninu. Hlavní klenba jeho zřítěla se, veškeré vnitřní úpravy, všechny oltáře,

Obr. 3: Fotografie Josefa Jana Sankota

